

Arbete och utanförskap

RUT-arbetares upplevelse av eget inflytande och inklusion

av Daniel Matevski

Masteruppsats, ht 2016
Statsvetenskapliga institutionen
Stockholms universitet
Handledare: Maria Wendt

Abstract

The premises of the Swedish tax deduction for domestic services (RUT) could in part be said to be based upon the assumption that formal employment will lead to social and gender equality. But is this always the case? The purpose of this paper is to examine ways in which the experience of influence and inclusion has been affected by formal employment amongst women from migrant backgrounds working in the Swedish domestic service sector. This group could be described as one of the more disadvantaged in society. To what extent do they experience an increased sense of influence and inclusion due to their work? Using a feminist, intersectional approach based on gender, social class and ethnicity, the experiences of these women have been analysed in order to answer the research question. Unlike related, previous research, this paper is based on a best-case scenario. Yet it still reveals a limited experience of influence and inclusion amongst women from migrant backgrounds. Working in the Swedish domestic service sector hasn't affected their experience to any greater extent. Although the RUT employment can be said to strengthen these women's resources in various ways, for instance by coming to the conclusion that you won't be satisfied with poor working conditions, which in turn can lead to trade union membership, the opposite is also present. Negative assumptions about the capabilities of domestic workers and the exhausting nature of the work act as barriers. The combined experience can therefore be described as limited. If the purpose is to increase social and gender equality by affecting these women's experience of influence and inclusion, there are other, more efficient ways, than RUT employment, to do it.

Key words: work, equality, intersectionality, gender, social class, ethnicity, resources, agency, achievements, inclusion, deliberation, semi-structured interview, domestic workers, policy reform, RUT, Sweden

Innehållsförteckning

Abstract.....	2
Innehållsförteckning.....	3
1. Inledning.....	4
2. Om RUT-reformen.....	6
3. Tidigare forskning.....	8
4. Teori.....	11
4.1. Intersektionalitet.....	12
4.1.1. Kön.....	13
4.1.2. Klass.....	14
4.1.3. Etnicitet.....	15
4.2. Empowerment: Resurser, handlingsutrymme och åstadkommanden.....	17
5. Metod och material.....	18
5.1. Material.....	19
5.2. Semistrukturerade intervjuer.....	20
5.3. Intersektionell tematisk analys.....	21
6. Analys.....	22
6.1. Resurser, handlingsutrymme och åstadkommanden.....	22
6.2. Inklusion och deliberation.....	32
7. Sammanfattande slutdiskussion.....	41
Källförteckning.....	45
Litteraturförteckning.....	45
Bilaga: Intervjuguide.....	49

1. Inledning

När det skattesubventionerande RUT-avdraget på inköp av hushållsnära tjänster infördes, ansåg många att detta i mångt och mycket skulle betraktas som en jämställdhetsreform (Kvist & Overud 2015, 45-46; Proposition 2006/07:1, 141-142; Spehar 2015).¹ RUT-förespråkare menade att reformen, framför allt, skulle komma att gynna kvinnors position på arbetsmarknaden. För det första genom att medelklassens kvinnor nu skulle kunna konkurrera på lika villkor med män, eftersom man på detta vis minskade deras arbetsbörda vad det gäller det obetalda hushållsarbetet i hemmiljön. För det andra genom att främst arbetslösa kvinnor med invandrabakgrund nu skulle kunna ta ett första kliv in på den formella arbetsmarknaden och att de därmed skulle ges möjligheter till att bryta sitt eget utanförskap. På så sätt, argumenterades det, skulle de även öka sitt eget inflytande. (Bowman & Cole 2014, 190; Gavanoas 2006, 311-312; Kvist & Overud 2015, 51; Spehar 2015, 355) Tio år efter införandet av reformen finns det dock ännu inte någon forskning som tydligt visar på vilket sätt de RUT-arbetande kvinnorna själva upplever att det egna inflytandet påverkas av arbetet. Dessa kvinnor får sällan komma till tals när frågor av detta slag diskuteras, vilket i sig skulle kunna tyda på att deras inflytande i själva verket är relativt begränsat.

Kvinnors emancipation har ändå ofta, just på detta vis, kopplats samman med ekonomiskt oberoende; vilket inte minst går att urskilja i de politiska reformer som genomgående präglat det svenska 1900-talet (Berggren & Trägårdh 2015; Bergqvist 2015; Kvist & Overud 2015, 41). I linje med det ses kvinnors inträde på den formella arbetsmarknaden som nyckeln till positiva värden som frihet, jämlikhet, jämställdhet och integration; den egna inkomsten förväntas leda till ökat inflytande (Bowman & Cole 2014; McCloskey 2000; Tornhill 2010, 211). Om ökat inflytande emellertid definieras som ett ökat utrymme för beslutsfattande och erkännande såväl hemmavid som i samhället i stort (Tornhill 2010, 211), kan man ändå fråga sig vilken slags effekt RUT-arbetet har. Detta inflytande, det som inträdet på arbetsmarknaden förväntas öka, kan då nämligen främst sägas äga rum någon annanstans än på själva arbetsplatsen. Inträdet på arbetsmarknaden ses alltså som ett medel för att bekämpa det ojämställda förhållandet mellan kvinnor och män i samhället. Inflytande knyts följaktligen till dessa kvinnors plats och roll i såväl samhällsliv som vardag, även om inflytandet på arbetet i sig naturligtvis kan ses som en del av det. I den här uppsatsen studerar jag

¹ Förutom den ökade jämställdheten var huvudargumenten för genomförandet av RUT-reformen (som ursprungligen stod för renhållning, underhåll och tvätt) att den svarta marknaden skulle omvandlas till en vit och att skatteintäkterna och sysselsättningsgraden därmed också skulle komma att öka (Skatteverket 2011: 21).

därför upplevelsen av inflytande hos RUT-arbetande kvinnor med invandrarbakgrund, då dessa kan beskrivas som den mest utsatta av de grupper reformen riktar sig till.

Att undersöka hur politiska beslut i ett demokratiskt samhälle påverkar utsatta grupper måste anses vara av stor vikt inom det statsvetenskapliga forskningsfältet och för demokratiskt tillsatta beslutsfattare; inte minst då minoritetens skydd från att utsättas för det som ibland kallas majoritetens tyranni allmänt anses vara en av demokratins grundpelare (Larsson 2007, 16; Mattson & Petersson 2011, 17). Det är inte orimligt att anta att RUT-reformen påverkar vad som kan beskrivas som en sådan minoritet, nämligen de kvinnor med invandrarbakgrund som förväntas utföra själva arbetet. Frågan är då hur RUT-arbetet egentligen påverkar denna grupp; till vilken grad kan arbetet beskrivas som emanciperande och på vilket sätt påverkas upplevelsen av det egna inflytandet?

I samband med detta kan även olika aspekter av det svenska samhället belysas. I vilken utsträckning upplever, till exempel, RUT-arbetande kvinnor med invandrarbakgrund sig vara en del av det? Och hur väl lever det svenska samhället upp till det deliberativa demokrati-ideal som eftersträvas? Medborgare i en deliberativ demokrati deltar i samhället på ett aktivt sätt; de är med när samhällsfrågor som berör dem diskuteras och de ges därmed möjligheter till att påverka (Larsson 2007, 27). Den förra demokratiutredningen beskriver det moderna Sverige som ”ett samhälle med aktiva och ansvarstagande medborgare med lika möjligheter att påverka sin vardag såväl som samhällsutvecklingen i stort” (SOU 2000:1, 210). Den senaste demokratiutredningen arbetade under parollen ”Delaktighet och jämlikt inflytande” (SOU 2016:5). Kopplingen mellan arbete och deliberativ demokrati uttrycks förvisso inte explicit i RUT-debatten, men går ändå att spåra i argumentationen som rör de arbetslösa kvinnorna med invandrarbakgrund och deras utanförskap. I och med reformens genomförande skulle dessa nu kunna ta ett första steg in på den formella arbetsmarknaden och utanförskapet skulle därmed kunna brytas (Spehar 2015, 359). Genom detta inkluderande steg in i en gemenskap byggd på arbete, skulle de bli mer integrerade och delaktiga och i förlängningen, i vad jag menar är en rimlig tolkning, även bli mer likvärdiga medborgare.

RUT-reformen kan således sägas bygga på premissen om att en anställning på den formella arbetsmarknaden i förlängningen leder till frihet, jämlikhet och jämställdhet. Men är det alltid så? I vilken utsträckning kan till exempel de RUT-arbetande kvinnorna med invandrarbakgrund, genom inträdet på arbetsmarknaden, sägas bryta sitt utanförskap? Syftet med denna uppsats är att utröna på vilket sätt upplevelsen av eget inflytande och inklusion påverkas av arbetet hos RUT-arbetande kvinnor med invandrarbakgrund i Sverige idag. För att uppnå syftet kommer följande två frågor att besvaras: I vilken utsträckning erfar RUT-arbe-

tande kvinnor med invandrarbakgrund att arbetet ger dem ett ökat vardagligt och samhällligt inflytande? Och i vilken utsträckning erfar de att arbetet ger dem en ökad känsla av inklusion?

2. Om RUT-reformen

RUT-avdraget är idag ett skattereducerande avdrag som svenska medborgare över 18 år, som betalar tillräckligt mycket i skatt under aktuell period, har rätt att utnyttja vid betalning av arbetskostnader för så kallade hushållsnära tjänster. Upp till 65 års ålder har man rätt att göra avdrag på högst 50 procent av den totala kostnaden, till ett maxbelopp på 25 000 kronor per person och år; för personer över 65 stiger maxbeloppet till 50 000 kronor. Till de hushållsnära tjänsterna räknas arbete som utförs i köparens bostad och som kan sägas tillhöra hushållsarbetets kärnområden. Det kan till exempel utgöras av enklare former av städning, rengöring, trädgårdsarbete, barnpassning och omsorgsarbete.² (Calleman 2015, 131; Skatteverket 2016a) Enligt Statistiska centralbyråns senast tillgängliga statistik från 2013 uppgick RUT-arbetarnas antal till omkring 130 000 personer. Av de 10 200 aktiva RUT-företagen samma år utgjordes drygt hälften av egenföretag. Andelen kvinnor (63%) och utrikes födda (34%) är betydligt högre bland RUT-arbetare jämfört med genomsnittet för alla anställda i landet (48% respektive 14%). (Gullberg Brännström & Hedlund 2016; Statistiska centralbyrån 2015)

Innan RUT-reformen genomfördes föregicks den, under närmare två decennier, av en livlig diskussion i riksdagen och olika mediala sammanhang (Bowman & Cole 2014, 189-190; Spehar 2015, 351). I mångt och mycket kan pigdebatten, som den kom att kallas, även sägas leva vidare långt efter reformens genomförande 1 juli 2007, trots att opinionsundersökningar och statistik tyder på att acceptansen för RUT-avdragets konsekvenser ändå ökat (Bowman & Cole 2014, 190; Calleman 2015, 145; Skatteverket 2011, 19). Förespråkare för reformen menade att den skulle innebära att en till stora delar svart arbetsmarknad omvandlades till en vit, att såväl kvinnor som män skulle kunna ägna mer tid åt betalt arbete, att arbetslösa med låg utbildningsnivå skulle kunna komma in på den formella arbetsmarknaden och, kanske främst, att jämställdheten i samhället skulle öka; inte minst eftersom de som förväntades arbeta inom den nya vita sektorn i första hand var arbetslösa kvinnor med invandrarbakgrund (Calleman 2015, 129). Jämställdhetsargumentet sågs av förespråkarna som ett av deras starkaste kort, både när det gällde medelklasskvinnors förbättrade karriärmöjligheter och när det gällde arbetsskapande åtgärder för lågutbildade kvinnor med invandrarbakgrund; vilka man menade stod långt ifrån arbetsmarknaden (Spehar 2015). Den dåvarande moderate

² Från och med 1 augusti 2016 gäller detta även vissa flytt- och IT-tjänster (Skatteverket 2016b).

migrationsministern Tobias Billström ansåg att RUT-reformen, i enlighet med detta, skulle betraktas som en integrationsfrämjande åtgärd ämnad att bryta dessa kvinnors utanförskap, då han i en debattartikel i *Expressen* skrev att "[i]nvandrarna behöver städjobben" (Billström 2010). Även idag framförs liknande förslag från de borgerliga partierna, till exempel Centerpartiets "ingångsavdrag" (Aftonbladet 2016) och Liberalernas "startjobb" (Persson 2016), där så kallade enkla jobb med låga löner för personer med invandrarbakgrund på samma sätt motiveras med att det skulle vara ett slags integrationsskapande åtgärder.

Om de allra flesta av förespråkarna för RUT-reformen befann sig till höger på den politiska vänster/höger-skalan, så befann sig kritikerna på vänsterflanken. Dessa menade att RUT-avdraget främst skulle komma att gynna de redan rika och att reformen skulle innebära ett allvarligt bakslag för jämlikheten i Sverige, med en återgång till ett förlegat och förkastligt pigsamhälle som konsekvens – därav namnet på debatten. De som skulle arbeta inom RUT-sektorn skulle inte bara behöva ta hand om det som varje vuxen person borde klara av att sköta själv – att ta hand om sin egen skit – de skulle också, argumenterades det, förpassas till ett lågavlönat och simpelt jobb utan framtidsutsikter. (Bowman & Cole 2014, 190) Vidare menade man att det, ur ett jämställdhetsperspektiv och i enlighet med den politik som förts i Sverige sedan 1970-talet, skulle ha varit rimligare att i stället försöka förmå männen att ta ett större ansvar för det obetalda hushållsarbetet (Gavanas 2006, 305-306; Spehar 2015, 357). RUT-reformen skulle tvärtom komma att förstärka uppdelningen i en manlig och en kvinnlig sektor, vilket skulle medföra att hemmet även fortsättningsvis skulle kunna betraktas som en kvinnlig domän. I praktiken, menade man, innebar detta att arbetsgivare från såväl offentlig som privat sektor skulle kunna fortsätta att dela upp arbete efter kön, "using the nature of the work as a pretext for steering women into jobs and occupational categories with lower pay levels and into positions of less influence and power." (Spehar 2015, 357)

Feministiska forskare menade också att det, ur ett intersektionellt perspektiv, var tydligt att RUT-reformens förespråkare inte tillräckligt beaktat den strukturella ojämlikhet som kan härledas till kategorier som klass, kön och etnicitet. De som utnyttjade RUT-avdraget utgjordes till överväldigande del av etniskt svenska medel- och överklassfamiljer, medan de som utförde själva arbetet till stor del utgjordes av utrikes födda arbetarklasskvinnor.³ Detta, menade man, pekade på en annan slags maktordning än den förespråkarna valde att beskriva. Att vita, välsituerade kvinnor nu kunde satsa på både karriär och familj, möjliggjordes just tack vare utnyttjandet av migrerande kvinnor från fattigare länder. Enligt dessa kritiker skulle

³ Se teoriavsnittet för ett resonemang om det problematiska med att använda sig av begrepp som etnicitet.

RUT-reformen sannolikt snarare medverka till att upprätthålla och eventuellt även bidra till att utöka ojämlikheten i samhället. (Gavanas 2006, 306; Spehar 2015, 364)

3. Tidigare forskning

Forskning i anknytning till detta område har tidigare studerat RUT-arbetskraftens sammansättning, reformens tillkomst och hur den påverkat arbetsmarknaden, samt hur förhållandena för arbetare inom den lågavlönade och kvinnodominerade servicesektorn kan se ut. I två kvantitativt inriktade studier försöker man, var för sig, belysa vilka det egentligen är som arbetar inom RUT-sektorn. I den första, av Anna Gavanas och Alexander Darin Mattsson (2011), kommer man fram till att en majoritet av RUT-arbetarna är utlandsfödda (53%) och kvinnor (56%); medan man i den andra, av Vesa Leppänen och Lars Dahlberg (2012), visserligen kan visa att de utrikes födda är överrepresenterade, men att andelen är betydligt lägre (22%). Kvinnorna (81%) är dock i ännu tydligare majoritet i deras undersökning. När Leppänen och Dahlberg diskuterar vilka orsakerna till dessa diskrepanser kan vara, kommer de fram till att den mest troliga förklaringen är att medan Gavanas och Darin Mattsson främst riktat in sig på mindre företag, har de i sin undersökning fokuserat på företag med fem anställda eller fler (Leppänen & Dahlberg 2012, 12). En annan faktor som skulle kunna påverka resultatet är det empiriska materialets geografiska spridning, då det är vanligare att utrikes födda bosätter sig i storstadsområden än i övriga delar av landet (Statistiska centralbyrån 2010). I den första studien är över hälften av företagen verksamma i Stockholm, Göteborg och Malmö med intilliggande förorter, medan företagen i den andra verkar i Skåne, Blekinge, Halland och Kronoberg. I kombination med att både män och kvinnor med invandrabakgrund har svårare att komma in på arbetsmarknaden och att de därför ofta är hänvisade till låglöneyrken inom servicesektorn (SOU 2006:59, 61-62), skulle detta kunna ses som en förklaring till att andelen med invandrabakgrund är högre och att andelen kvinnor är lägre i Gavanas och Darin Mattssons studie. Båda studierna visar dock att kvinnor med invandrabakgrund är överrepresenterade inom RUT-sektorn.

I forskningssammanhang har man även intresserat sig för hur det kunde komma sig att RUT-reformen, trots kritiska röster och trots att det skulle kunna hävdas att den gick på tvärs med den i Sverige tidigare förda jämställdhetspolitiken, till slut ändå kunde röstas igenom i riksdagen.⁴ I en artikel i tidskriften *Critical Social Policy* från 2015 menar Andrea Spehar att

⁴ Hit räknas reformer med inslag som till exempel offentlig barnomsorg, utbyggd föräldradedighet och pappamånad, som på ett plan snarast kan sägas ha syftat till att det offentliga skulle vara behjälpligt i strävan efter att få män och kvinnor att ta ett lika stort ansvar i arbetet och i hemmet.

flera samverkande faktorer hade avgörande betydelse. För det första presenterades reformen, av de borgerliga, som en jämställdhetsreform. Detta var något som de flesta svenska medborgare och politiker, som gärna betraktar sig själva som medborgare i ett av världens mest jämställda länder, kunde känna igen och identifiera sig med. För det andra lyckades inte vänstersidan presentera någon trovärdig alternativ lösning på det reella jämställdhetsproblem RUT-reformen utmålades som ett svar på. Det var fortfarande kvinnor som tog huvudansvaret för det obetalda hushållsarbetet i hemmiljön och detta förde, i sin tur, med sig ett antal andra orättvisor; vilket alltså var en problemformulering båda parter kan sägas ha varit överens om. Samt, för det tredje, att de kvinnor som förväntades utföra själva arbetet inte hade någon egen röst i debatten. De kvinnor som fick komma till tals när frågan diskuterades offentligt utgjordes i stället av politiker och representanter för servicesektorn.

The entire reform agenda was promoted under the banner of every Swedish citizen's right to freely choose where they want to work and what they want to do for a living. What this shared assumption nevertheless concealed was the existence in society of barriers that can stand in the way of the exercising of this right, for instance for those who deviate from the norm due to their weaker economic resource position or their status as immigrants. (Spehar 2015, 363-364)

I likhet med Spehar utgår jag i den här uppsatsen ifrån ett intersektionellt perspektiv, där kvinnor alltså inte betraktas som en enhetlig grupp med gemensamma erfarenheter, resurser och möjligheter; utan som en grupp där upplevelsen av makt och inflytande kan skilja sig åt även inom gruppen.

I en intervjustudie med arbetare inom hushållssektorn i Stockholmsområdet från 2009-2010 kommer Anna Gavanoas (2012) fram till att den svarta marknaden, som RUT-reformen enligt förespråkarna förväntades omvandla, fortfarande lever vidare tätt sammankopplad med den vita. Gavanoas beskriver hur olika aktörer utnyttjar situationen och förhandlar fram de städande kvinnornas position i gemensamma sociala nätverk, eller kontaktnät. Kvinnor som saknar förhandlingskapital, eller resurser, som till exempel tillräckliga kunskaper i det svenska språket och permanent uppehållstillstånd, hänvisas fortfarande till den stora svarta marknaden och är fortsatt väldigt utsatta.⁵ Tillsammans med risken för att utsättas för sexuella trakasserier på arbetsplatsen – i kundens hem, vilket flera av de intervjuade i hennes studie vittnar om, bidrar det till processer som leder till socialt utanförskap. Det är förvisso intressant att studera RUT-reformen utifrån ett nära nog *worst-case scenario* – då den inte fungerar som

⁵ Språkets betydelse för den strukturella diskrimineringen är dock ifrågasatt. Faktorer som i högre grad verkar exkluderande på arbetsmarknaden sägs till exempel vara "[u]tseende, hudfärg, namn, religiös tillhörighet och var i världen man är född". (SOU 2006:59, 4)

det är tänkt; den svarta marknaden lever vidare och de intervjuade kvinnornas situation har inte förändrats. I mitt eget arbete utgår jag dock snarare ifrån något som närmar sig ett *best-case scenario* – då reformen, åtminstone ytligt sett, fungerar som den ska; en vit arbetsmarknad har skapats och arbetslösa kvinnor med invandrarbakgrund har blivit anställda.

De RUT-arbetande kvinnorna med invandrarbakgrund kommer, som tidigare nämnts, själva sällan till tals när frågor av detta slag diskuteras. Det är därför svårt att säga något om hur de upplever att arbetet påverkar det egna inflytandet och känslan av inklusion. I en artikel av John R. Bowman och Alyson M. Cole (2014), som bygger på intervjuer inom RUT-sektorn, argumenteras det för att tillkomsten av den nya vita marknaden, där större företag med kollektivavtal börjat dyka upp, medför att städjobb numera borde betraktas som anständiga anställningar. Av alla de som intervjuats och får komma till tals i studien är det dock bara två som själva är RUT-arbetare. Den ena är av svenskt ursprung och den andra, vars bakgrund vi inte får veta något om, får endast bidra med kommentaren: ”You plug in your iPod and go” (Bowman & Cole 2014: 193), vilket i artikeln tolkas som ett tecken på att RUT-jobbet är ett fritt arbete. De övriga som får yttra sig och som ibland återkommer flera gånger i texten, är fyra arbetsgivare, tre fackliga ombud, en arbetsledare och en bankchef. I enlighet med feministisk forskningstradition menar jag, till skillnad från hur det ser ut i Bowman och Coles artikel, att det är av stor vikt att de RUT-arbetande kvinnorna med invandrarbakgrund själva får komma till tals. Den feministiska kritiken mot traditionellt utförd forskning går, bland annat, ut på att hierarkiska förhållanden återskapas om man inte tar hänsyn till kvinnors egna röster och tillskriver dessa legitimitet. Kvinnors röster tenderar att ifrågasättas och tystas ned. Feministiska forskare måste, å andra sidan, undvika att essentialisera den kvinnliga rösten och vara uppmärksamma på att det inte endast finns ett kvinnoperspektiv, utan flera olika. (Campbell & Wasco 2000, 783; McHugh 2014, 147; Olesen 1994, 167)

I den journalistiska reportageboken *De osynliga – Om Europas fattiga arbetarklass* låter ändå Rebecka Bohlin (2012) några av dessa sällan hörda kvinnor komma till tals. Med hjälp av deras berättelser målar hon upp en bild av samtiden i ett Europa (och Sverige) där lågavlönade arbetare med serviceyrken, främst städjobbare, tvingas gå med på sämre arbetsvillkor än anställda inom medelklassen. Det gäller bland annat ofrivilliga deltidsanställningar och låga löner, vilket medför att många känner sig tvingade att ta flera jobb för att kunna överleva. Det handlar också om tunga lyft och monotona rörelser, vilket sliter på kroppen; delade turer, där man är ledig flera timmar mitt på dagen och sedan arbetar igen; samt långa arbetsresor, som räknas som obetald arbetstid. De som klagat hos arbetsgivaren får höra att det är många som står i kö för att över huvud taget få ett jobb och att de följaktligen är enkelt

utbytbara. Bohlin visar att detta inte minst gäller för kvinnliga migranter från fattigare länder. Hon förklarar också hur deras situation ändå kan uppfattas som nöjaktig av kunder och arbetsgivare, genom att man hävdar att de nu i alla fall har det bättre än vad de skulle ha haft det i det fattiga ursprungslandet. Utifrån de mänskliga rättigheterna ställer dock Bohlin en retorisk följdfråga: ”Om alla människor är lika mycket värda – kan man då ha olika måttstockar för vad som är bra och vad som är skit för olika människor?” (Bohlin 2012, 14). De erfarenheter Bohlin beskriver ser jag som användbara i utformandet av min intervjuguide; inte bara som bakgrundsfakta, utan även som förslag på områden att utforska. Den lösning hon ser bygger främst på att fackföreningsrörelsen i högre grad måste anpassa sig efter den nya situationen på arbetsmarknaden. Hon menar att det fackliga arbetet historiskt sett fokuserats på manliga arbetsplatser, med många anställda på samma ställe, men att de nu i stället måste ägna sig åt en mer aktiv, uppsökande verksamhet, riktad mot kvinnor som arbetar i ensamhet.

De svenska RUT-arbetarna kan i ett internationellt perspektiv jämföras med de filippinska, migrerande hushållsarbetare Rhacel Salazar Parreñas (2001) skriver om i *Servants of Globalization*; även om en stor skillnad är att de senare för det mesta arbetar i enskilda hushåll. I likhet med henne är jag ändå intresserad av att göra en analys på subjektsnivå, där man rör sig under den strukturella och institutionella basen för sociala processer, i syfte att studera vilka effekter dessa har på subjektet; som i detta fall utgörs av den RUT-arbetande kvinnan med invandrarbakgrund. Salazar Parreñas (2001, 23-24) menar att subjekt inte kan undkomma de externa krafter som konstituerar deras existens, men att de strukturer som konstituerar subjekt *både* möjliggör och begränsar handlingsutrymmet. I sin studie visar hon att det faktum att hushållsarbetare utför vad som anses vara okvalificerat arbete, medför att de antas sakna de förmågor och kvalifikationer som krävs för jobb med högre status på arbetsmarknaden. De flesta av de intervjuade kvinnorna i hennes studie ser också negativt på de rutinmässiga arbetsuppgifter som följer med deras yrke och beskriver dem med ett ord på tagalog; nakakabobo – vilket kan översättas till en process som långsamt gör någon allt dummare (Salazar Parreñas 2001, 145).

4. Teori

Den teoretiska grund denna uppsats bygger vidare på utgörs i första hand av den teoribildning som följer med ett intersektionellt perspektiv och som har sitt ursprung i den feministiska forskningstraditionen. Med hjälp av kategorierna kön, klass och etnicitet kan det intersektionella perspektivet användas för att analysera de RUT-arbetande kvinnornas situation.

Eftersom upplevelsen av eget inflytande är av intresse, tillämpas även teori och begrepp från empowermentforskningen. Inom detta område arbetas det utifrån ett liknande inflytandebegrepp som det som används i den här uppsatsen.

4.1. Intersektionalitet

Intersektionalitet beskrivs ofta som ett teoretiskt perspektiv i analyser av olika samhälleliga maktasymmetrier, som till exempel kan delas upp i kön, klass, etnicitet, sexualitet, funktionalitet och ålder. Själva begreppet, intersektionalitet,⁶ vittnar om att det handlar om hur dessa samverkar och påverkar varandra i situationer då två eller flera av dem kan sägas vara verk samma. En intersektionell analys riktar därför in sig på ”hur ojämlikhet skapas mellan och inom vissa grupper” (Mattsson 2010, 20, min kursivering). Perspektivet växte fram bland afro-amerikanska feminister, som Kimberlé Crenshaw och Dorothy Roberts, under senare delen av förra seklet. Som ett alternativ till feminismens tidigare i stora delar universella syn på kvinnan, vilken man menade egentligen enbart speglade den vita medelklasskvinnans situation, betonades nu i stället vikten av kontext och situationsbaserade analyser. (Duffy 2007, 314; Engstrand & Larsson 2013, 142; Lykke 2003, 48-49) Begreppet kan på så vis sägas belysa ”hur individer subjektiveras som effekt av, och i förhandling med, föränderliga och hela tiden interagerande diskurser och makt[asymmetri]axlar” (Lykke 2003: 52). Ur ett intersektionellt perspektiv blir det viktigt att påpeka att en strukturellt diskriminerande maktasymmetriaxel inte, på något enkelt vis, kan läggas intill en annan; utan att de samverkar. I en given situation kan någon således sägas vara utsatt för ett särskilt slags förtryck då exempelvis maktasymmetrierna kön och etnicitet aktualiseras (och samverkar). Det är, ur ett intersektionalitetsperspektiv, inte så att denna person å ena sidan utsätts för könsdiskriminering och å andra sidan för ett rasistiskt förtryck (Duffy 2007; Lykke 2003; Lykke 2010; Mattsson 2010).

Men hur avgör man egentligen vilka maktasymmetriaxlar, förutom den som rör kön, som aktualiseras under arbetet med en feministiskt inriktad intersektionell analys? Och var går gränsen för hur många av dessa maktasymmetriaxlar som bör ingå? Som svar på dessa frågor, vilka dels skulle kunna ses som en kritik mot ett oregerligt analysverktyg och dels som en kritik mot att man riskerar att nedvärdera just könsmaktsordningens betydelse, ställer Nina Lykke (2003, 53) upp ett antal principer att förhålla sig till. Dessa går bland annat ut på att man måste medvetandegöra sig själv, såväl som läsaren, om att intersektionella analyser alltid baseras på olika val. Valen måste dock alltid motiveras och reflekteras över i texten och det

⁶ Jämför med engelskans ”intersection” – skärningspunkt eller gatukorsning.

måste dessutom alltid göras med utgångspunkt i empirin. Samtidigt, påpekar hon, får man inte glömma bort att forskare inom det feministiska forskningsfältet måste anses vara särskilt kvalificerade att göra just analyser med feministisk utgångspunkt. Det betyder dock inte att könsmaktsaxeln alltid bör betraktas som överordnad. Det empiriska materialet måste vägleda, även om det grundläggande teoretiska analysperspektivet också spelar in. En väl utförd intersektionell analys är ändå alltid kontextbunden. Den visar hur olika maktasymmetriaxlar interagerar i specifika fall, i specifika situationer, under specifika tidsperioder.

En invändning mot det intersektionella perspektivet har varit att man, när man till exempel kombinerar den feministiska kritiken med kritiken mot det kapitalistiska systemet, missar att maktasymmetriaxlar bygger på olika slags logiker; inte minst i framtagandet av bekämpande strategier. Beverly Skeggs (2008, 40) menar till exempel att frågor som rör identitet och identitetspolitik bygger på ett framhävande av respektabiliteten i en viss identitet, medan klasskampen snarare går ut på att avveckla klasstrukturen i sig, inte på att framhäva en viss klass respektabilitet. Utsikterna för progressiva intersektionella analyser ser därför, enligt henne, tämligen dystra ut. Nancy Fraser (1995) är inne på ett liknande spår när hon talar om sitt redistribution-recognition-dilemma. Samhälleliga orättvisor kan, enligt henne, angripas genom att omfördela resurser (klassutjämnande) eller genom att erkänna och uppvärdera identiteter. Detta kan genomföras genom att förändra det system som producerar orättvisorna eller genom att kompensera för dem i efterhand. Till skillnad från Skeggs menar dock Fraser att det finns bivalenta orättvisor, som till exempel könsmaktsordningen och rasismen, där bekämpande åtgärder måste bestå av en kombination av omfördelning och erkännande. Fraser och Skeggs menar båda att orättvisor, eller maktasymmetriaxlar, fungerar utifrån olika logiker, men enligt Fraser går det ändå att utgå ifrån ett intersektionellt perspektiv i analysen. ”After all, gender and ‘race’ are not neatly cordoned off from one another. Nor are they neatly cordoned off from sexuality and class. Rather, all these axes of injustice intersect one another in ways that affect everyone’s interests and identities” (Fraser 1995, 92). Även om orättvisor kan sägas bygga på olika logiker, samverkar och påverkar de varandra. Att analysera samspelen mellan dem ger därför en mer nyanserad och rättvisande bild av det som studeras.

4.1.1. Kön

Den första av de kategorier som aktualiseras i en intersektionell analys av RUT-arbetande kvinnor med invandrarbakgrund och deras upplevelse av eget inflytande, är kön. I enlighet med genusvetenskaplig forskning betraktas kön här som en social konstruktion, inte något

biologiskt givet. I kontrast till en essentiell och biologisk uppfattning av mer eller mindre fasta könsroller, menar teoretiker inom detta fält att dessa snarare bör ses som kontextuellt föränderliga. (Mattson 2010, 43) Anledningen till att jag här väljer att tala om kön och inte delar upp det i ett socialt konstruerat genus och ett biologiskt kön,⁷ som tidigare varit vanligt förekommande bland feministiska forskare, är att man genom att använda begreppet genus riskerar att osynliggöra erfarenheter och upplevelser av könade kroppar; vilket kan sägas medföra att analysen tappar i skärpa (Braidotti 1994, 40; Lykke 2010, 112-113). Utifrån ett feministiskt perspektiv medför uppdelningen i kön mellan man/manligt och kvinna/kvinnligt ett hierarkiskt förhållande – en könsmaktsordning – där män överordnas och kvinnor underordnas. I detta dikotoma, patriarkala system utgör mannen normen, vilket även medför att kvinnan och det kvinnliga betraktas som någonting avvikande. (Mattsson 2010, 46-47)

Mariarosa Dalla Costa och Selma James (1975) menar att den kapitalistiska arbetsfördelningen även medför en uppdelning mellan könen. Den centrala figuren kvinnorollen sammankopplas med i det kapitalistiska systemet är arbetarklassens hemmafru. Det innebär att alla kvinnor, även de som arbetar utanför hemmet och de som tillhör en annan klass, i första hand blir betraktade som sådana hemmafruar. Ansvar för det obetalda arbetet i hemmiljön, vilket även inkluderar barnuppfostran, medför att kvinnor anses ha en lägre arbetsplatsdisciplin än män. Detta förknippas med produktionsstörningar, som i förlängningen leder till ökade kostnader och kvinnor betraktas därför som opålitliga på arbetsmarknaden. Enligt Dalla Costa och James används detta också som en ursäkt för den diskriminerande lönebildningen för kvinnor. Att hemmet klassas som en kvinnlig domän och därför blir en arbetsplats där kvinnor är överrepresenterade (Gavanas & Darin Mattsson 2011; Leppänen & Dahlberg 2012), medför också att könsmaktsasymmetriaxeln blir viktig att undersöka i mitt eget arbete. Inte minst i och med att detta kan sägas medföra att kvinnor, som Spehar (2015, 357) uttrycker det, styrs in på en arbetsmarknad med låga löner och med begränsat inflytande. Kön bör rimligtvis därför anses vara en god utgångspunkt för denna intersektionella analys.

4.1.2. Klass

I och med att kvinnor på detta sätt styrs in på en arbetsmarknad med låga löner och lägre status, aktualiseras också klassbegreppet i denna analys. Precis som med könsmaktsordningen kan klasssystemet kategoriseras som en socialt konstruerad, hierarkisk maktordning. Arbetarklassen, eller proletariatet, säljer sig själv som underbetald arbetskraft till den ägande borgar-

⁷ Jämför med engelskans relativt tydliga uppdelning i ”gender” och ”sex”.

klassen, eller bourgeoisien, som genom detta system följaktligen blir allt rikare. Arbetarklassen betraktas därför som en exploaterad grupp, som förtrycks, utnyttjas och underordnas. (Marx & Engels 1969) Borgarklassens privilegierade ställning i det ekonomiska systemet medför även att dess kultur och tankesätt dominerar samhället i övrigt. Antonio Gramsci (1971) använder begreppet hegemoni för att beskriva hur den dominerande klassens sätt att förstå världen på, kommer att uppfattas som självklart och sant – som sunt förnuft – inte bara av den egna klassen, utan av de förtryckta klasserna med. Kapitalistiska tolkningar införlivas därför av den numerärt överlägsna arbetarklassens medlemmar som sina egna, vilket medför att deras underordnade och marginaliserade position accepteras som något naturligt. Inom gruppen kvinnor kan dock positionen i klasssystemet skilja sig åt sinsemellan; kvinnor återfinns på alla olika positioner i systemet. Med ett intersektionellt perspektiv kan man visa hur olika maktasymmetriaxlar interagerar och hur vissa grupper av kvinnor genom detta utsätts för en mer omfattande underordning.

Ekonomhistorikern Deirdre McCloskey (2000) kritiserar detta synsätt och menar att de senaste århundradenas kapitalistiska utveckling visar att den liberala marknadsekonomi varit den främsta bidragande orsaken till kvinnors frigörelse. Kvinnor har fått det bättre ställt ekonomiskt och har därmed även varit friare att göra sina egna livsval. McCloskey menar att kapitalismen och könsmaktsordningen, tvärtom vad många föreställer sig, drar åt olika håll i detta sammanhang. Denna positiva syn på kapitalismen har dock, i sin tur, kritiserats av andra feminister som menar att kapitalismens effektiva system även effektiviserar kvinnoförtryck. Att påstå att kapitalets samhällsomvälvande kraft är lika tillgänglig för alla människor visar, enligt Gayatri Chakravorty Spivak (2000, 44), endast på klasstillhörigheten hos den som yttrar sig. Enligt henne samverkar kapitalismen med könsmaktsordningen. I kombination med att även etniska indelningar görs, påverkas olika grupper av kvinnor i samhället på varierande sätt. De RUT-arbetande kvinnorna med invandrarbakgrund kan mycket väl sägas vara en del av arbetarklassen, eftersom de utför ett hårt och lågavlönat arbete, medan ägarna för de större företagen tar ut stora ekonomiska vinster (Bohlin 2012; Josefsson & Swahn 2014). Inte minst därför bör även klass ingå i denna intersektionella analys.

4.1.3. Etnicitet

Den tredje kategorin som aktualiseras är etnicitet; vilket kan beskrivas som en upplevd gemenskap, antingen tilldelad utifrån eller inifrån gruppen själv, baserad på ”språk, religion, kultur, utseende, släktskap eller geografiskt ursprung” (Gruber 2007, 17). Att det på förhand

inte går att avgöra vilka variabler etnicitet generellt sett ska sammankopplas med, medför att begreppet kan upplevas som vagt i vetenskapliga sammanhang. Etnicitet kan dock, precis som kön och klass, beskrivas som något socialt konstruerat och är således beroende av social och historisk kontext. (Anthias & Yuval-Davis 1992, 6; Gruber 2007, 17) Det är i sammanhang där skillnader skapas och återskapas *mellan* sådana konstruerade grupper, som etnicitet får betydelse. Detta sker oftast genom binära oppositioner, eller motsatspar, där den ena parten på sätt och vis kan sägas konstruera den andra. Det konstruerade subjektet, ”känslan av ett jag och ett vi [...] skapas helt enkelt [...] genom interaktion med andra, genom att vi upprätthåller och skapar en gräns mellan oss själva och det som är *den Andra*” (Mattsson 2010, 80).

Begreppet kan även upplevas som vagt med tanke på att det som historiskt definierades som rasmässiga skillnader, numera delas upp på ett liknande sätt med hjälp av etnicitet. Vad man, enligt kritikerna, då riskerar att missa är den hierarkiska och orättfärdiga maktordning som följer med en sådan uppdelning (Gruber 2007, 17). I RUT-arbetarnas fall framträder distinktionen mellan en svensk etnicitet och en som bygger på en invandrarbakgrund som grundläggande. Förhållandet mellan den svenska och ickesvenska etniciteten bör i detta sammanhang betraktas som en hierarkiskt uppbyggd maktasymmetriaxel. RUT-arbetarna kan varken sägas ha språk, religion, kultur, utseende, släktskap eller geografiskt ursprung gemensamt, men uppfattas ändå tillhöra samma etniska grupp eftersom de kan sägas utgöra den binära oppositionen till den etniskt svenska gruppen. Samtidigt kan liknande mönster spåras på flera nivåer *inom* dessa grupper. Det är viktigt att understryka att även den svenska etniciteten är en social konstruktion och att uppdelningen alltså speglar en hierarkisk maktordning. Trots detta får man inte glömma bort att den egna och andras etnicitet oftast förefaller stabil och naturlig för den enskilde individen. Detta utgör dock ännu ett argument till varför etnicitet bör inkluderas i en intersektionell analys av detta slag.

I den globala arbetsfördelningen positioneras subjekt världen över längs med interagerande maktasymmetriaxlar som bygger på kön, klass och etnicitet (Salazar Parreñas 2001; Tornhill 2010, 13). Särskilt kvinnor från fattigare länder tilldelas en avgörande roll som underbetald och utnyttjad arbetskraft i globaliseringen av kapitalismen. Salazar Parreñas (2001) beskriver hur filippinska, migrerande hushållsarbetare som en del av detta utsätts för dislokaliseringssprocesser,⁸ som kan beskrivas som ett slags subjektspositionerande mekanismer; och hur dessa begränsar deras resurser och därmed också deras möjligheter – deras handlingsutrymme. En dislokaliseringssprocess kan till exempel utgöras av en motstridig klassresa,

⁸ Från engelskans ”dislocations”, min översättning.

där högre lön i det nya landet samtidigt ger lägre status. Den kan också utgöras av en begränsande binär uppdelning i dels inklusion, kopplat till den kapitalistiska marknads-ekonomi och dels exklusion (utanförskap), kopplat till patriarkala strukturer (Tornhill 2010). För kvinnor kan då valet, på ett dislokalisering sätt, tyckas stå mellan att träda in i en, till synes, välkommande marknadsekonomisk/kapitalistisk gemenskap eller att stanna kvar och förtryckas i en patriarkal familjesfär. Tornhill menar att upplevelsen av inklusion, kopplat till arbetet i den globala arbetsfördelningen, samtidigt tenderar att påverka andra relationer, som till exempel familjerelationer och känslan av samhörighet i samhället, på ett sätt som i slutändan medför en ökad känsla av exklusion, eller utanförskap. Sammantaget framstår även etnicitet som en användbar kategori i samband med en intersektionell analys av de svenska RUT-arbetarnas upplevelse av inflytande och inklusion.⁹

4.2. Empowerment – resurser, handlingsutrymme och åstadkommanden

För att undersöka i vilken utsträckning inflytandet påverkas av arbetet, används även begrepp från empowermentforskningen i analysen. Naila Kabeer (1999) menar att empowerment bör definieras som en process, genom vilken de kvinnor som tidigare nekats möjligheter att påverka egna strategiska livsval skaffar sig sådana möjligheter. Det kan till exempel gälla vad man väljer att försörja sig med, om och med vem man väljer att ingå äktenskap och huruvida man väljer att skaffa barn eller inte. Kabeer menar dock att en instrumentalistisk syn på jämställdhet har lett till ett överdrivet behov av att kunna mäta och kvantifiera empowermentbegreppet. Jämställdhet och empowerment kopplas därför ihop med mer påtagliga och bekanta målbilder, som till exempel ekonomiska multiplikatoreffekter. Det kan få begreppen att framstå som att de vilar på en mer gedigen och objektivt kontrollerbar grund, vilket skulle kunna göra dem lättare att acceptera och ta till sig för politiker och beslutsfattare. Men i och med att Kabeer definierar empowerment som en förändringsprocess och argumenterar för att jämställdhet har ett inneboende värde, menar hon att begreppet är mer svårsmåttbart än vad instrumentalisterna vill göra gällande. En utvärdering som bygger på en kvantifiering av ett fåtal ekonomiska indikatorer blir därför problematisk; vilket jag menar även skulle kunna sägas om en utvärdering av arbetets värde.

⁹ Det går även att argumentera för att andra kategorier aktualiseras när frågan om RUT-arbetares upplevelse av eget inflytande och inklusion studeras. Dessa kategorier kan dock inte sägas vara lika signifikanta som de tre som används här, i och med att fokus ligger på gruppen RUT-arbetande kvinnor med invandrarbakgrund; en av de grupper RUT-reformen vänder sig till.

I stället menar Kabeer att empowerment bör studeras utifrån tre sammanlänkade dimensioner: resurser (resources), handlingsutrymme (agency) och åstadkommanden (achievements). Den första dimensionen, resurser, kan utöver materiella och ekonomiska tillgångar, även innefatta sådant som utbildning, kunskap och sociala kontaktnät. ”Resources in this broader sense of the word are acquired through a multiplicity of social relationships conducted in the various institutional domains which make up a society (such as family, market, community)” (Kabeer 1999, 437). Den andra dimensionen, handlingsutrymme, kan beskrivas som förmågan att definiera egna mål och att kunna agera efter detta. Det handlar om mening, motivation och mål i samband med individens handlande. Detta behöver inte enbart gälla fattade beslut, utan kan även utgöras av förhandlande, reflekterande och motstånd. Den tredje dimensionen, åstadkommanden, handlar om önskvärda resultat (well-being outcomes). Det är dock viktigt att kunna skilja på olika slags begränsningar i valmöjligheter som kan leda fram till sådana önskvärda resultat. Det som är av intresse här är, enligt Kabeer, inte sådant som kan härledas till egna preferenser och prioriteringar, eller lathet och inkompetens, utan sådant som kan sägas bero på strukturella faktorer.

Anledningen till att jag väljer att tala om inflytande, i stället för empowerment, är att den intervjustudie jag genomför endast kan sägas fånga en ögonblicksbild av upplevt inflytande och inte en process. Det som är av intresse är att ta reda på hur dessa kvinnor upplever att arbetet påverkar dem här och nu, inte att göra en jämförelse mellan situationen före och efter RUT-anställningen. Under själva analysarbetet har visserligen den typen av jämförelser dykt upp och det har också berikat analysen, men syftet med uppsatsen är inte att belysa just detta. Jag menar ändå att Kabeers tre dimensioner kan användas i en analys av det egna inflytandet. När det kommer till inflytande och makt handlar det ofta om valmöjligheter; enligt Kabeer (1999, 437) att kunna se och välja bland olika alternativ och att kunna se det som möjligt att kunna ha valt annorlunda. Det är också där hennes tre dimensioner – resurser, handlingsutrymme och åstadkommanden – aktualiseras i mitt eget arbete.

5. Metod och material

I och med att RUT-arbetande kvinnors upplevelser av eget inflytande och inklusion är i fokus i den här uppsatsen, blir en kvalitativt inriktad intervjustudie ett naturligt metodval. Det är svårare att säga något om upplevelser av ett fenomen genom att kvantifiera data. Som Steinar Kvale och Svend Brinkmann (2009, xvii) uttrycker det: ”If you want to know how people understand their world and their lives, why not talk with them?” Uppsatsen bygger därför på

fem djupgående, semistrukturerade intervjuer med ett urval av dessa kvinnor. Utifrån ett intersektionellt perspektiv, med kategorierna kön, klass och etnicitet, har en tematisk analys av det empiriska materialet gjorts utifrån indelningen: ”Resurser, handlingsutrymme och åstadkommanden” och ”Inklusion och deliberation”. I enlighet med principerna för politisk-etnografisk forskning har ansatsen ändå varit abduktiv, eftersom ”ingen empiri-insamling kan ske helt utan teoretisk förförståelse och [...] ingen teori kan användas utan att den anpassas till den empiriska kontexten” (Gustafsson & Johannesson 2016, 37).

5.1. Material

I en kvalitativ studie, där man är mer intresserad av att förstå ett fenomen än av generaliserbarhet, blir ett representativt urval av mindre vikt. För att komma i kontakt med RUT-arbetande kvinnor med invandrabakgrund, som av selektivt representativa och praktiska skäl begränsats till de som städar i privata hem i Stockholmsområdet,¹⁰ har därför flera metoder använts; utan hänsyn till de kriterier som kan sammankopplas med ett slumpmässigt urval. Begreppet invandrabakgrund definieras i enlighet med rekommendationer som arbetats fram för regeringens och myndigheters verksamhet och används för att beskriva personer som själva har en bakgrund som invandrare eller personer med föräldrar som har det (Ds 2000:43, 49-50). Att komma i direktkontakt med RUT-arbetare, som ofta arbetar på egen hand utan att synas i offentligheten, kan dock vara svårt. För att öka chanserna har därför flera olika angreppssätt använts: att kontakta företag som annonserat i lokalpressen; att kontakta företag efter sökningar på Internet; att lägga ut efterlysningar på sociala medier som Facebook och Familjeliv; att kontakta fackföreningen Kommunal, som organiserar de RUT-anställda; att fråga vänner och bekanta; samt att använda snowball-metoden, där man frågar den man intervjuar om denne vet någon annan som skulle kunna tänkas ställa upp på en intervju (Heckathorn 1997, 174). I slutändan resulterade alla utom lokalpressannonserna och snowball-metoden i genomförda intervjuer. Ändå blev det totala antalet endast fem stycken, vilket kan ses som en svaghet i denna studie.¹¹ Jag vill ändå hävda att sammansättningen av urvalet kan kompensera för detta. För det första för att kontaktsättet skiljer sig åt mellan respondenterna. För det andra för att intervjuerna resulterade i över sex timmars inspelat material, vilket motsvarar nästan 140 sidor transkriberad text.¹² Och för det tredje för att

¹⁰ Den del av RUT-sektorn som är störst (93% av köpen) och som jag därför valt att rikta in mig på i den här uppsatsen, är den som omfattar städning i kunders hem (Skatteverket 2011).

¹¹ Detta säger även något om dessa kvinnors situation, vilket jag återkommer till i analysdelen.

¹² Den kortaste intervjun varade i en dryg halvtimme, medan den längsta varade i över två timmar.

respondenterna kan sägas skilja sig åt egenskapsmässigt. En av dem är till exempel fackligt aktiv, en är egenföretagare. En är född i Sverige med invandrade föräldrar, medan de andra invandrat som vuxna. En är uttalat positivt inställd till RUT-avdraget, en annan är negativt inställd. En av dem talar felfri svenska, medan andra knappt kan någon svenska alls. En förväntas bli svensk medborgare inom kort, medan de andra kan delas upp på var sin sida den gränsen. Sammantaget menar jag att materialets omfång och variation ändå kan sägas vara tillfredsställande för att få en bild av hur upplevelsen kan se ut.

5.2. Semistrukturerade intervjuer

Den semistrukturerade intervjutekniken bygger på att forskaren skapar teman eller frågor på förhand i en intervjuguide, men att denne sedan är fri att följa upp och gå på djupet med spår som kan dyka upp under intervjuens gång (Grix 2010, 128; Kvale & Brinkmann 2009, 130). Fördelen jämfört med en mer strukturerad intervjuteknik, eller en enkätundersökning, där man är mer intresserad av statistiska jämförelser och generaliserbarhet, är främst att man inte i lika hög grad riskerar att missa oväntad, men intressant information. Fördelen jämfört med en mer ostrukturerad intervjuteknik är att samtalet i mindre grad riskerar att flyta iväg i en annan riktning än den man eftersträvade. (Grix 2010, 128) De frågor som ställs under en semistrukturerad intervju har två syften. Det första är kunskapsproducerande och det andra är att skapa en positiv och produktiv interaktionssituation; att hålla konversationen igång, att stimulera den intervjuade till att dela med sig av sina erfarenheter och upplevelser. (Kvale & Brinkmann 2009, 131) Som ett led i detta hålls språket enkelt, utan analysens specialiserade begrepp, även om jag oftast avslutat intervjuerna med att fråga vad de tror om uppsatsens frågeställningar. Intervjuguiden bygger ändå på begreppen resurser, handlingsutrymme och åstadkommanden, samt inklusion och exklusion. Förutom vissa personliga uppgifter, är den uppdelad efter de institutionella domäner som samhället, enligt Kabeer (1999, 437), kan sägas vara uppbyggt av; vilket jag tolkat som hemmet, arbetet och samhällslivet.¹³

Som ett led i att på enklaste vis få kvinnorna att ställa upp på en intervju, har genomförandet och ljudinspelningen skett på den plats de själva ansett vara mest bekväm. Det har inneburit att lokaler som kaféer, restauranger, arbetsplatskontor och deras egna hem har utnyttjats. Att använda arbetsplatskontor som intervjuställe kan ses som problematiskt, eftersom svaren då kan påverkas av att man sitter inom hörhåll för sina kolleger och sin chef. Jag har ändå valt att genomföra intervjun där, i stället för att föreslå en mer neutral plats,

¹³ Se bilaga.

eftersom jag uppfattat att detta skulle ha kunnat få respondenterna att avstå från intervjun helt och hållet. Flera av de tillfrågade har tackat nej på grund av att de inte kan språket. I vissa fall har en tolk förberetts, men dessa intervjuer har ändå, av andra orsaker, inte kunnat genomföras. Ett par av intervjuerna har ändå till slut kunnat genomföras på engelska.

I enlighet med forskningsetiska regler och riktlinjer har intervjuerna inlets genom att informerat samtycke inhämtats från respondenterna (Vetenskapsrådet 2016). Jag har informerat om forskningens syfte, om att de bestämmer själv över sin egen medverkan, om att de kan neka att svara på specifika frågor och att de när som helst kan avbryta intervjun. Jag har också informerat dem om att de uppgifter de lämnar kommer att behandlas konfidentiellt och att anonymiteten garanteras. Under intervjuerna och i analysdelen har jag därför i möjligaste mån valt att inte inkludera identifierande frågor och i texten har kvinnornas namn bytts ut mot slumpvist utvalda namn i respektive ursprungslands fotbollslandslag. Transkriberingen av intervjuerna har påbörjats samma dag som de genomförts för att underlätta tolkningen av otydliga responser, vilket kan försvåras av att en längre tid förflyter mellan intervjutillfälle och transkribering. Transkribering innebär alltid en slags tolkning. Det är en transformation från ett oralt material till ett textuellt och i överföringen sker en första tolkning. (Kvale & Brinkmann 2009, 177-187) Eftersom jag inte är intresserad av att genomföra någon lingvistisk analys, har inte heller pauser, överlappningar, tonlägen och liknande markerats. I stället har intervjusvaren, i så stor utsträckning som möjligt, tolkats som fullständiga meningar, även om talspråk sällan formuleras på detta vis, för att tydliggöra innehållet och för att underlätta den tematiska analysen. Okonventionell grammatik och syntax har dock behållits. Dels för att illustrera hur väl respondenterna behärskar det svenska språket, då det är något som kan sägas få betydelse i analysen. Och dels för att det, i enlighet med feministisk forskningstradition, är viktigt att låta de RUT-arbetande kvinnorna med invandrarbakgrund själva få komma till tals i så omedierad form som möjligt (Campbell & Wasco 2000, 783; Olesen 1994, 167).

5.3. Intersektionell tematisk analys

Efter den första tolkningen, som transkriberingen kan sägas ha inneburit, har en tematisk analys av materialet genomförts genom att transkriberingsstycken kodats enligt övergripande teman och i olika undergrupper (meaning coding). Materialet har då delats upp i två delar. Dels efter det som kan sägas höra samman med upplevelsen av eget inflytande, med hjälp av begreppen hämtade från empowermentforskningen. Och dels efter det som kan sägas höra samman med upplevelsen av inklusion och deliberation. Dessa teoretiska kategorier har i det

här läget redan utgjort underlag för utformandet av intervjuguiden, men på detta sätt återknyts alltså empirin till teorin. I detta skede har jag också ägnat uppmärksamhet åt att söka efter oväntade teman i empirin. Upptäckten av sådana teman skulle i så fall ha medfört en anpassning av analysverktygen. Under arbetets gång har dock alla intressanta spår gått att sortera in under de teman som bestämts på förhand och jag har därför gått vidare. I nästa steg har långa stycken förenklats och tydliggjorts i kärnfulla och korta meningar, för att underlätta upptäckten av samband och särskilt framträdande teman (meaning condensation). Detta har lett till en mer slutgiltig tolkning av materialet (meaning interpretation), även om en hermeneutisk tolkning kan sägas ha pågått kontinuerligt under hela arbetets gång. Det vill säga att jag hela tiden rört mig fram och tillbaka mellan helhet och delar, för att försöka nå en sammanhängande inre enighet. (Kvale & Brinkmann 2009, 201-211) Tolkningen av materialet har skett utifrån ett intersektionellt perspektiv. Med hjälp av kategorierna kön, klass och etnicitet har jag under analysarbetets gång försökt hitta uttalanden och samband som kan användas för att svara på forskningsfrågorna: I vilken utsträckning erfar RUT-arbetande kvinnor med invandrarbakgrund att arbetet ger dem ett ökat vardagligt och samhälleligt inflytande? I vilken utsträckning erfar de att arbetet ger dem en ökad känsla av inklusion?

6. Analys

Analysavsnittet är indelat i två delar. I den första behandlas upplevelser av det som kan tolkas som resurser, handlingsutrymme och åstadkommanden. Detta avsnitt kan främst kopplas samman med den första av uppsatsens frågeställningar, som handlar om i vilken utsträckning RUT-arbetande kvinnor med invandrarbakgrund erfar att arbetet ger dem ett ökat vardagligt och samhälleligt inflytande. De båda analysavsnitten går dock inte helt att särskilja med hjälp av frågeställningarna på detta sätt, även om det är grundtanken. Inflytande och inklusion är två områden som kan sägas gå in i varandra och de dyker därför upp i analysavsnittets båda delar. I den andra delen behandlas ändå, i första hand, sådant i materialet som kan tolkas som upplevelser av inklusion och deliberation. Detta avsnitt kan därmed främst kopplas samman med den andra frågeställningen, som handlar om i vilken utsträckning RUT-arbetande kvinnor med invandrarbakgrund erfar att arbetet ger dem en ökad känsla av inklusion.

6.1. Resurser, handlingsutrymme och åstadkommanden

Ett av huvudargumenten för RUT-reformens genomförande var att arbetslösa kvinnor med invandrarbakgrund nu skulle kunna ta ett första steg in på arbetsmarknaden och att de därmed

gradvis skulle kunna öka sitt eget inflytande. Man förväntade sig således att dessa kvinnor efter ett tag skulle gå vidare till andra arbetsuppgifter och yrkeskategorier och att de därigenom skulle lämna sitt utanförskap och bli alltmer likvärdiga medborgare. Hur mekanismerna bakom denna uppåt- eller framåtsträvande rörelse skulle se ut, eller hur lång tid denna första fas förväntades fortgå, framgår dock inte i debatten. I och med att det hela beskrivs som en process är det dock inte orimligt att anta att reformens grundantagande bygger på att en anställning på den formella arbetsmarknaden förväntas ge de arbetslösa kvinnorna med invandrarbakgrund erfarenheter, färdigheter och kunskaper som de tidigare saknat. Det är med hjälp av dessa utökade resurser (Kabeer 1999, 437), som de sedan förväntas gå vidare. Det utökade handlingsutrymmet på arbetsmarknaden ses även som nyckeln till ett ökat inflytande i vardagen och samhällslivet (Tornhill 2010, 211). För att kunna säga något om i vilken utsträckning dessa kvinnor erfar att arbetet ger dem ett ökat vardagligt och samhälleligt inflytande, blir det därför viktigt att, som ett första steg, ta reda på hur de upplever att deras resurser påverkas.

Att kvinnor med invandrarbakgrund specifikt pekats ut som målgrupp, gör det rimligt att anta att förbättrade kunskaper i det svenska språket ses som en viktig del av dessa resurser. Kunskaper i det svenska språket är också ett återkommande tema under intervjuerna. Alla kvinnor i studien beskriver valet att börja arbeta med städning inom RUT-sektorn, som det enda möjliga för dem vid tidpunkten för anställningen; flera av dem pekar också ut bristande kunskaper i det svenska språket som den mest avgörande faktorn. Natalia, som kom till Sverige från Polen för att leva ihop med sin pojkvän för tre år sedan, betonar just språkets betydelse: "This is only job here, you know. I don't speak Swedish, only English not so good, when I coming here." Júlia reste hit från Ungern 2012, då hon upplevde att hennes livsmöjligheter skulle förbättras av en flytt till Sverige. Ändå beskriver hon det på ett liknande sätt: "Jag har utlandsbakgrund, så det var den enda möjlighet när jag kom till Sverige [...] Jag tänkte först på någon typ av städning eller någon liknande, eftersom jag kunde inte språket." När jag frågar om man kan lära sig bättre svenska genom jobbet, får jag varierande svar. Camila är skeptisk: "Kanske om man lär sig vad en sopborste heter på svenska, men annars är det inte så mycket snack. Man går in och gör sin... det man ska göra." Camila är född i Sverige av föräldrar som invandrat från Chile. Hon får ibland i uppgift av chefen att fungera som mellanhand när instruktioner ska förmedlas till städerskor som enbart talar spanska. Enligt Natalia blir det mest intetsägande hälsningsfraser i mötet med kunderna. Däremot går hon numera på kurs två gånger i veckan för att lära sig bättre svenska. På jobbet blir det mest engelska och polska. Daria kom precis som Natalia till Sverige från Polen. Hon började arbeta

som städerska ett par år innan RUT-reformen trädde i kraft. Numera är hon även chef för sitt eget företag, med flera andra polska invandrarkvinnor anställda som ”cleaning lady”. När jag frågar henne om språkkunskaper bland städerskorna, förklarar hon för mig på engelska att kunderna är fullt medvetna om att städjobb är något som invandrare sysslar med. De vet därför också att kommunikationen ser annorlunda ut. Städfirmor har, enligt Daria, ofta en anställd arbetsledare eller mellanchef som kan svenska; städerskorna, däremot, behöver inte kunna språket alls. Detta stämmer in på flera av de företag jag kontaktat för att nå de RUT-arbetande kvinnorna. När jag ringer till ett av de mindre företagen får jag, till exempel, höra av en kvinnlig arbetsledare som talar med östeuropeisk brytning att deras städare inte kan ställa upp på någon intervju eftersom de är thailändskor allihop och ingen av dem kan någon svenska. Om en städerska ändå vill lära sig språket är det hennes eget ansvar, menar Daria, även om man på hennes företag faktiskt låtit tillverka en enklare guide med användbara fraser på polska, engelska och svenska.

Det är tydligt att dessa kvinnors bristfälliga resurser, i form av saknade kunskaper i det svenska språket, även medför en upplevelse av minskat handlingsutrymme i valet av försörjning. Detta val är ett av de strategiska livsval som Kabeer (1999, 437) menar är avgörande för upplevelsen av eget inflytande. RUT-arbetet kan dock inte nämnvärt sägas påverka dessa resurser, även om bilden inte är fullt så entydig. Júlia, som både arbetar med hemstädning och flyttstädning, hade redan från början som mål att lära sig bättre svenska genom sin anställning. När hon parades ihop med en man från Bosnien, som kunde svenska men inte engelska, tyckte hon att det fungerade bra. Hon påpekar dock att alla arbetskamrater inte är lika pratsamma och att man oftast arbetar på egen hand med hemstädning. Det är i genomsnitt en till två gånger i månaden, som man är två eller fler på hennes jobb. Flera av kvinnorna berättar att de kunder som är hemma, när de kommer och ska städa, till överväldigande del utgörs av äldre människor. Jekaterina, som invandrade till Sverige från Lettland på nittioalet och som nu arbetar som städerska efter en period i ytterligare ett annat land, vittnar om flera episoder då äldre kunder pratar svenska med städerskor som inte kan språket. ”De pratar och pratar och jag vet att [hon] förstår ingenting, men ändå går de och pratar med henne.” Hon upplever ändå att hennes arbetskamrater på detta vis faktiskt lyckas snappa upp en liten del av språket, även om det är mer sällan som kunder befinner sig i hemmet samtidigt som städningen sker.

Bristande kunskaper i det svenska språket kan alltså, till stor del, sägas bidra till att handlingsutrymmet, möjligheten att kunna ha valt annorlunda (Kabeer 1999, 437), upplevs som extremt begränsad. Som invandrare med detta attribut upplever dessa kvinnor att de,

oavsett tidigare erfarenhet och utbildning, av dem själva och av det nya samhället, betraktas som arbetarklass. Trots att Júlia har en universitetsutbildning i handel och marknadsföring och att flera av de andra också har genomgått såväl teoretiska som yrkesinriktade utbildningar, samt att vissa av dem dessutom har arbetslivserfarenhet i motsvarande yrke på en högre position, upplevs städjobbet som den enda möjligheten i Sverige. Bristfälliga språkliga resurser kan på detta sätt kopplas samman med upplevelsen av en ickesvensk etnicitet, vilket i det kapitalistiska systemet får dessa kvinnor att falla tillbaka på det som Dalla Costa och James (1975) kallar kvinnorollens centralfigur – arbetarklassens hemmafru. Det enda sätt dessa kvinnor upplever att de kan öka sitt eget inflytande på är genom arbetet och de få arbetstillfällen som eventuellt står till deras förfogande finns inom kvinnligt kodade yrkeskategorier, vilket innebär låga löner och låg status (Dalla Costa & James 1975, 22; Spehar 2015, 357). Flera av de kvinnor jag intervjuat i den här studien kan således sägas beskriva en dislokaliseringsprocess, i vilken de genomgått en omvänd klassresa samtidigt som de, ekonomiskt sett, ändå fått det något bättre ställt. Precis som de filippinska hushållsarbetarna Salazar Parreñas (2001) skriver om. Denna upplevelse verkar dock inte vara gemensam för alla inom invandrargruppen i Sverige. När jag ringer runt till de olika städföretagen i Stockholmsområdet, för att försöka få tag på kvinnor som vill ställa upp på en intervju, stöter jag till exempel inte på en enda kvinna som har engelska som modersmål eller någon som har invandrat från ett annat västeuropeiskt land. Det förefaller vara så att ursprungslandet i sig kan påverka uppfattningen om vilka resurser en person besitter. För kvinnorna i den här studien, som har sitt ursprung i Östeuropa och Sydamerika, upplevs resurserna vara mer begränsade än för andra invandrargrupper.

Här blir den intersektionella kopplingen mellan etnicitet, klass och kön tydlig. Att kategoriseras som invandrare (från syd eller öst) – inte svensk, arbetarklass – inte medel- eller överklass, samt kvinna – inte man, kan således sägas leda fram till upplevelsen av en enda valmöjlighet. Eller kanske inget val alls? För trots att många av dem använder sig av kraftfulla uttryck i sin aversion mot yrket, menar de ändå att det är bättre att arbeta som städare än att vara arbetslös. Júlia säger till exempel att hon ”hatar” jobbet, men eftersom hon även ”hatar” att vara ensam fortsätter hon. Detta kan ses som ett exempel på den kapitalistiska marknadsekonomins inkluderande lockelse, som Tornhill (2010) talar om. Här spelar dock även tillgången till ekonomiska resurser in. Júlia berättar till exempel att hon varit sjukskriven en period på grund av domningar och smärtor i höger arm och hand, men att hon nu måste börja arbeta igen, med samma arbetsuppgifter, trots att symptomen kvarstår. Hon säger att hon skulle kunna säga upp sig på grund av hälsoskäl, men att hon då skulle gå miste om A-

kassa under en alltför lång period. När jag undrar om hon inte är orolig för att förstöra kroppen, svarar hon: ”Jag måste jobba något. Det är inte så lätt.” Jekaterina beskriver det som ett ”skitjobb”. Hon har inte träffat på en enda kvinna under sin tid i yrket, som upplever det på något annat sätt. Ändå tycker hon att man bör jobba kvar. ”Jag säger, liksom, dåligt jobb, dåligt betalt, men ändå tycker jag att man ska jobba i stället för att gå på bidrag. Det tycker jag är ganska hemskt.” Uppfattningen om att man bör ta vilket ”skitjobb” som helst, hellre än att få arbetslöshetsersättning under tiden som man söker ett annat arbete, skulle kunna tolkas som ett uttryck för ett hegemoniskt påverkat tankesätt (Gramsci 1971). Jekaterina beskriver dessutom situationen, i motsats till den argumentation RUT-förespråkarna lägger fram, som att man som RUT-arbetare fastnar i yrket. Det blir svårt att gå vidare.

- Jekaterina Man vänjer sig. Ja, sedan har man ett jobb, man går hem, man har barn, familj. Man hinner inte, helt enkelt. Och sedan, vi skojade litet med våran chef: ”Se till att vi inte hinner, att vi är helt slut på kvällen, så är vi kvar.”
- Jag Jaha, så det är ett sådant snack hela tiden, att ni kanske ska hitta något annat?
- Jekaterina Ja, ja. Hela tiden. Mm. Hela tiden.

Daria, som nu bott och arbetat i Sverige i över tio år och som är positivt inställd till RUT-avdraget, berättar att hon inte planerat att fortsätta arbeta som ”cleaning lady”, men att saker och ting blir som de blir och att hon tycker att det är bra. När jag frågar henne om varför hon tror att just städjobb uppfattas som ett yrke för dem med invandrarbakgrund i Sverige, svarar hon: ”Because Swedish people they want to have another better job. And they open country for another immigrants, or people from another country, to do the service for them. Like restaurants, cleaning, I don't know.” På samma sätt som den ekonomiskt dominerande klassen, enligt Gramsci (1971), också dominerar arbetarklassens tankevärld, kan detta sägas vara ett exempel på att den dominerande etnicitetens privilegier på ett hegemoniskt sätt kommer att uppfattas som självklara och naturliga av underordnade etniciteter. Den icke-svenska gruppen accepterar därmed även sin underordnade och marginaliserade position i det kapitalistiska systemet som något naturligt. När Daria sedan berättar att hon enbart har polska kvinnor anställda på sitt företag och jag frågar varför, svarar hon genom att beskriva den polska karaktären. Att det uteslutande är kvinnor som arbetar på hennes företag, ett städföretag i RUT-branschen, betraktas som självklart. I överförd mening kan de hegemoniska tankesätten här även sägas beskriva könsmaktsordningens förhållanden. Daria är gift med en man med svenskt ursprung och säger att hon ibland pratar svenska hemma och, som hon säger, på McDonald's. Fast på jobbet blir det nästan bara engelska. För kvinnorna i den här

studien står det tämligen klart att om det är förbättrade kunskaper i det svenska språket som är målet, så finns det andra sätt, än genom RUT-arbetet, som är effektivare.

Just Daria skulle nog av många ändå beskrivas som en driftig person. Hennes karriär, som nu resulterat i att hon driver ett eget företag och följaktligen inte längre städar lika mycket själv, skulle på sätt och vis kunna sägas utgöra ett lyckat exempel på vad arbetet ändå kan leda till. Hon berättar att hon snabbt blev varse om att företag i Sverige såg det som otänkbart att anställa henne, eftersom hon kom från ett annat land och inte talade svenska. Hon valde då att börja arbeta svart, som städerska, på egen hand. Hon upplevde det som att hon inte hade något annat val. "I didn't like cleaning. I didn't know what does mean cleaning. First job that I had, in some Swedish family, they fire me. They say that I'm the worst in the world. Really, it was like this." Ändå fortsatte hon att städa. Som alla kvinnor i den här studien, uttrycker dock Daria ett starkt motstånd mot att arbeta svart och hon säger att hon därför ganska snart beslöt sig för att starta eget företag. Hon beskriver hur hon utförde manövrar, som nog kan sägas ligga inom gråskalan för vad som anses lagligt, för att ro projektet i hamn och hur hon, genom sitt sätt att vara en väldigt utåtriktad och pratsam person, också lyckades i sina föresatser. "So if I go to Migrationsverket they... it was no any problems. If I go to the bank it was no any problems, you know." Daria lyckas verkligen göra karriär inom städbranschen. Hon går från att arbeta svart på egen hand till att driva ett vitt företag med flera andra städerskor anställda. Hennes sociala resurser, att hon är bra på att prata, leder till att hon upplever ett större handlingsutrymme än de andra kvinnorna i den här studien. De kan även sägas leda till en annan form av handlingsutrymme, nämligen motstånd. Daria balanserar på gränsen till det lagliga för att nå önskvärda resultat, det som Kabeer (1999, 438) kallar åstadkommanden. Hennes agerande, att hon på sätt och vis kan sägas gå utanför den roll som tilldelats henne, ses inte som en möjlig utväg för de andra kvinnorna i den här studien. Det kan dock uppfattas som tveksamt att använda hennes historia som ett exempel på hur någon kan bli en mer likvärdig medborgare genom RUT-arbetet. Alla hennes anställda är, till exempel, polska invandrarkvinnor med bristfälliga kunskaper i det svenska språket och hon ber också själv om att få genomföra intervjun på engelska, eftersom hon inte kan svenska så bra. Hon menar dessutom att jobb i Sverige delas upp efter etnisk tillhörighet och att hon fortfarande tillhör den ickesvenska gruppen. Hennes resurser är begränsade, inte minst när det kommer till språket, även om hon själv menar att hon klarar sig bra på engelska.

Finns det då några andra kunskaper, färdigheter eller erfarenheter som kan vara av nytta för dessa kvinnor vid övergången till andra positioner eller yrken? Camila har först svårt att komma på något. "Alltså, jag ser det som det är, alltså. Städjobb... man städar. Det är inte

så mycket som... Och sedan, jag har alltid tyckt om att ha fräscht och fint runtomkring, så det är ingenting som är nytt för mig. Alltså hur man gör, eller något sådant.” När jag frågar henne mer specifikt om hur en framtida arbetsgivare eventuellt skulle kunna tänka, blir dock svaret något annorlunda: ”Här finns det ju någon som kan backa upp hur du arbetar och hur du tar jobbet och sådant. Men om man inte har det, så är det ju svårt för arbetsgivaren att veta vad du är för typ.” Just det här kan ändå betraktas som en förstärkning av dessa kvinnors resurser, vilket alltså skulle kunna leda till ett ökat handlingsutrymme (Kabeer 1999). Júlia är inne på samma spår. Hon menar dock att medan det kan vara positivt för arbetsgivaren att se att man varit anställd och arbetat under en viss period, så kommer själva anställningen som städare att betraktas som någonting negativt. Även om detta kanske inte kan ses som ett exempel på att städyrket kan beskrivas som nakakabobo, att det leder till att man långsamt blir allt dummare, kan det ändå tolkas som ett uttryck för uppfattningen om att hushållsarbetare utför ett okvalificerat arbete och att de därför också antas sakna de förmågor och kvalifikationer som krävs för ett jobb med högre status på arbetsmarknaden (Salazar Parreñas 2001, 145). Júlia beskriver också förhållandet till sin nuvarande arbetsgivare som ett ”krig” och har svårt att se hur hon skulle kunna få några positiva referenser därifrån. Jekaterina upplever det ändå som att hon blivit mer stresstålig efter att ha börjat arbeta med hemstädning. Just detta verkar dock påverka hennes övriga liv negativt.

Jag Vad gör du på fritiden, då?

Jekaterina Fritiden? Inte mycket, faktiskt. Nu. För att den här jobbet tar så mycket tid och kraft att man orkar inte så mycket. Så jag skulle gärna vilja gå på gym. Jag älskar det. Men det går inte.

Jag För att?

Jekaterina För att man är så trött.

Jag Orkar inte?

Jekaterina Man orkar inte. Och det är det som jag tycker är jättetråkigt. Jättetråkigt.

Samtidigt upplever hon att det är så det ska vara i arbetslivet och menar att det är likadant inom de flesta andra yrken också. Här gör sig det hegemoniskt påverkade tankesättet gällande igen; det är bara så det ska vara för arbetare och arbetarklassen. Det är åtminstone så det upplevs. (Gramsci 1975) Som invandrare från ett annat EU-land upplever ändå Júlia att RUT-arbetet kan föra med sig någonting positivt. Dels för att hon får en bättre självkänsla av att arbeta, av att göra någonting över huvud taget, snarare än att sitta hemma sysslolös. Men framför allt för att hon fått en anställning, ett vitt jobb, vilket hon ser som ett viktigt steg på vägen till att bli svensk medborgare. Júlia upplever att hon, genom städjobbet, lyckats bryta

en ond cirkel. ”Utan personnummer man kan inte få jobb, utan jobb man kan inte få personnummer.” Att man arbetar och kan redogöra för sin tid ses, enligt henne, som ett stort plus när Migrationsverket efter fem år ska besluta om medborgarskap. Det kan alltså ses som en betydande förstärkning av hennes resurser, även om det inte kan sägas utöka hennes handlingsutrymme i det svenska samhället i någon större grad, när hon väl är där.

Att själva städjobbet inte är vidare utvecklande är de alla överens om. Till och med Daria, som menar att det är en väldigt lukrativ bransch och att RUT-reformen borde finnas kvar för all framtid, medger att hon inte skulle vilja att hennes egna barn arbetade som ”cleaning lady”. Hon föreställer sig att eftersom hennes framtida barn skulle växa upp i Sverige, så skulle de också så småningom få en högre utbildning, samtidigt som de skulle betraktas som mer svenska än hon själv. De skulle då förvisso kunna bedriva företagsverksamhet inom RUT-sektorn, men inte arbeta med själva städningen. Platsen för ens födelse och var man växt upp, uppfattas alltså spela en avgörande roll för vilken etnisk tillhörighet man har (Gruber 2007, 17). Daria upplever inte själv att hon kan gå från den ickesvenska gruppen till den svenska, men att hennes framtida barn har alla förutsättningar (resurser) att göra detta. I förlängningen påverkar och förstärker de tre maktasymmetriaxlarna kön, klass och etnicitet varandra. Den etniska tillhörigheten, som hon inte själv kan påverka, bestämmer hennes plats i det kapitalistiska systemet; hon tillhör arbetarklassen. Hennes kön blir avgörande för vad hon kan arbeta med, det knyts till kvinnans roll som hemmafru (Dalla Costa & James 1975). Samtidigt som hennes yrke, som alltså medför att hon antas sakna de förmågor och kvalifikationer som krävs för ett jobb med högre status på arbetsmarknaden (Salazar Parreñas 2001, 145), kan sägas påverka uppfattningen om vilken etnicitet hon tillhör. Den privilegierade svenska gruppen arbetar inte inom detta yrke. Det är åtminstone den gängse uppfattningen bland respondenterna.

När Camila jämför hemstädning med andra yrken, upplever hon de andra yrkena som mer utmanande. ”Just det här att man är omringad bland människor hela tiden och måste hela tiden göra bättre ifrån sig. Alltså, det är mer... Man kommer litet längre, tror jag [...] Det är lättare att utvecklas.” Jekaterina funderar också över hur utvecklande städjobbet egentligen är, fast hon ser på frågan ur en annan synvinkel.

Jekaterina Faktiskt, när jag tittade och tänkte söka jobb, så var det litet så dära... det tog litet stopp där överallt. För att vi har ju inte så mycket... Vi håller inte på med så mycket med datorer, det gör chefen. Så vi lär oss ingenting. Så man behöver datakunskaper överallt och om man inte gör det varje dag så: ”Öh, hur funkar det?” Så det tyckte jag var litet tråkigt.

Nu har Jekaterina ändå lyckats övertala sin närmaste chef om att få börja arbeta en del med det administrativa inom företaget, fast hon menar att det helt och hållet berodde på hennes eget initiativ. Det är också något som går igen i alla dessa kvinnors berättelser; om man på något sätt vill gå vidare, är det helt upp till en själv. Det finns ingenting i själva RUT-arbetet som automatiskt får saker och ting att hända.

En eventuellt något oväntad effekt av RUT-arbetet, som skulle kunna sägas gå i linje med detta och som ändå skulle kunna få dessa kvinnor att ta nästa kliv i sin yrkeskarriär, är upplevelsen av att ha hamnat på fel plats. Júlia berättar till exempel att hon först var glad över att få ett jobb, vilket som helst, men att hon efter ett tag kände att hon ville ha något bättre än det städjobb hon nu har.

- Júlia Jag tänkte inte att städbranschen är så... så äcklig. Jag menar branschen, inte jobbet.
- Jag Mm, precis. Men om du hittade någon arbetsgivare som var bra, som var sjysst och så där, skulle du vilja fortsätta jobba med städ?
- Júlia Nej.
- Jag Nej. Varför?
- Júlia Därför jag har ont.
- Jag Ja, så klart.
- Júlia Och därför, du vet, det låter litet egoist, men jag studerade inte på universitetet för att vara städerska i livet. Nej, så det... Nej.

Även Camila, som inte har den utbildning Júlia har, är inne på samma spår; att anställningen som städerska får en att inse att man vill något mer, att man vill ha någonting bättre. ”Alltså att man tänker: ’Det här borde jag inte göra.’ Man vill inte göra det. Så då får man, liksom, en spark i rumpan att göra något annat i stället.” När jag frågar Jekaterina om samma sak, svarar hon att alla städerskor tänker likadant redan efter ett halvårs anställning. ”[F]inns [det] ingen som är nöjd, som tänker att det är ett bra jobb?” envisas jag. Enligt Jekaterina finns det inte en enda. Júlia, som arbetat som RUT-städare i snart fem års tid och som nu även engagerat sig fackligt, kan ändå erinra sig en städerska som faktiskt var nöjd med sitt jobb. Det var å andra sidan en kvinna som för det första var förälskad i chefen och för det andra ”hon var inte hundra procent”, vilket alltså är Júlias sätt att beskriva denna kvinnas mentala kapacitet. Natalia säger sig visserligen vara nöjd med sitt jobb och sin lön på 13 000 kronor i månaden under vår intervju,¹⁴ men det går inte helt att utesluta att hennes svar påverkas av att intervjun

¹⁴ Enligt Statistiska centralbyrån (2016) låg genomsnittslönen för en städare under förra året på 22 400 kronor före skatt, vilket innebär att det är ett av de allra lägst betalda yrkena i Sverige. Ingen av kvinnorna i den här studien, förutom Daria som har sitt eget företag, kommer dock i närheten av detta. Det beror delvis på att de flesta arbetar deltid, men främst på att deras fastställda timlön är betydligt lägre.

genomförs på företagets kontor och att hennes chef sitter endast ett fåtal meter bort inom hörhåll. Hon berättar att hon på fritiden, precis som Jekaterina, bara vill vila, vilket skulle kunna tolkas som att hon ändå inte är helt nöjd med situationen. Å andra sidan är det inte otänkbart att de andras reflektioner över sina kolleger färgas av den egna negativa upplevelsen.

Det går att tala om upplevelsen av att ha hamnat på fel plats som en resurs, genom att beskriva den som en insikt, eller kunskap, dessa kvinnor tidigare saknat. En sådan nyvunnen resurs kan bidra till reflekterande och motstånd på ett sätt som ökar deras handlingsutrymme (Kabeer 1999, 437-438). Även Júlias fackliga engagemang kan beskrivas som en nyvunnen resurs, genom vilken hennes handlingsutrymme utökats. Det kan ses som en konsekvens av insikten om och upplevelsen av att ha hamnat på fel plats, att inte vara nöjd med vilka arbetsförhållanden som helst. På något sätt kan ändå RUT-arbetet sägas ha styrt henne mot ett fackligt samarbete, som hon inte annars skulle ha kommit i kontakt med. Júlia beskriver själv på vilket sätt detta kan betraktas som en resurs: ”Jag tycker att det är bra om man gör massa grejer samtidigt, eftersom då ska man känna någon annan och ha kontakter och allt. Så annars jag är ensam här i Sverige. Vad ska jag göra? Jag har inga släktingar.” Den nyvunna insikten om att man inte är nöjd med vilket jobb som helst är också, på så vis, en erövrad resurs som kan utöka de RUT-arbetande kvinnornas handlingsutrymme. Det fackliga engagemanget kan även medföra en upplevelse av ökat inflytande i samhällslivet. Júlia berättar till exempel om en stor antirasistisk demonstration några veckor innan vårt möte.

- Júlia Typ, det var den demonstration förra lördag. Nazisterna har demonstrerat och varje fackförbund har demonstrerat mot nazisterna. Så det var...
- Jag Var ditt fackförbund där också?
- Júlia Yes.
- Jag Okej. Det är kommunal?
- Júlia Mm.
- Jag Mm.
- Júlia Det var 4 000 från... 4 000 fackliga medlemmar och 800 nazister. Så, ja, vi har vunnit.

Sammanfattningsvis kan de RUT-arbetande kvinnorna med invandrabakgrund sägas uppleva ett begränsat handlingsutrymme till följd av bristfälliga resurser. RUT-arbetet kan dock inte nämnvärt sägas påverka deras resurser när det kommer till det svenska språket. Att inte behärska språket, i kombination med att ha sitt ursprung i syd eller öst, medför att de räknas till den etniskt ickesvenska grupp som förknippas med arbetarklassen. Att vara kvinna och bli sammankopplad med hemmafrurollen, gör att de hänvisas till yrken med låg lön och

låg status. Sådana yrken förknippas också med den etnisk ickesvenska gruppen. Den dominerande gruppens privilegier och tankesätt accepteras som naturliga, oavsett om det kan sägas gälla män, den ägande klassen eller den etniskt svenska gruppen. Sociala resurser kan ändå medföra att man kan utöva ett slags motstånd mot den tilldelade rollen och att handlingsutrymmet därför kan upplevas som större. Arbetsreferenser betraktas som nyvunna resurser i samband med RUT-anställningen, vilken i sig dock kan tolkas som ett tecken på saknade resurser. RUT-arbetet blir därmed till ett hinder i strävan efter att nå en position med högre status. Referenser kan ändå ses som en resurs i ansökandet om svenskt medborgarskap. En av de tydligaste resursförstärkande mekanismerna är insikten om att man hamnat på fel plats, att man inte är nöjd med vilka arbetsvillkor som helst. Om det leder till ett fackligt engagemang, kan även upplevelsen av eget inflytande i samhällslivet öka. Dessa är några av de resurser som har mest potential att hjälpa de RUT-arbetande kvinnorna att öka sitt eget inflytande. De erfarenheter, färdigheter och kunskaper, eller resurser, som ändå kan sägas leda till ett utökat handlingsutrymme och större inflytande stöter dock på hinder i och med arbetets krävande karaktär. Ett flertal av respondenterna i den här studien uppger att de inte har den tid och ork som krävs för att de ska kunna bryta sitt eget utanförskap. Upplevelsen av ökat eget inflytande, som en följd av RUT-arbetet, kan därför sägas vara begränsad.

6.2. Inklusion och deliberation

Under intervjuarbetet har jag frågat respondenterna om deras uppfattning om RUT-avdraget, som en ingång till att försöka förstå hur de ser på sin position i samhället. I vilken utsträckning erfar de att de kan vara med och påverka? I vilken utsträckning upplever de sig vara inkluderade? RUT-reformen utmålades i debatten som en kvinnornas reform. Det var, argumenterades det, medelklassens kvinnor och de arbetslösa kvinnorna med invandrarbakgrund, som i första hand skulle komma att dra nytta av dess konsekvenser (Kvist & Overud 2015, 51; Spehar 2015, 355). På så sätt var det deras reform. Hur den uppfattas av de som arbetar inom RUT-sektorn är däremot en annan sak. Vissa av kvinnorna i den här studien känner inte alls till vad RUT-reformen går ut på. Camila har hört talas om den, men som hon uppfattar det handlar det på något sätt om hur skatten ska dras på hennes egen lön. Natalia säger sig inte ens ha hört talas om reformen, hon bara städar. ”No, you must ask my boss”, svarar hon på frågan om RUT. På sätt och vis är detta också en rimlig inställning. RUT-arbetet är, ur deras synvinkel, som vilket annat arbete som helst; man arbetar och man får sin lön. RUT-avdraget är något som företaget får ta hand om. Júlia känner till reformen och vad

den rent tekniskt går ut på, men menar ändå att den inte handlar om henne. ”Vad ska jag göra med RUT-avdraget? Ingenting. Jag har mitt jobb, de måste ge mig 80 procent. Sedan hur klarar de, det är inte mitt problem.” Att reformen på något sätt påverkar deras liv är de flesta ändå medvetna om. Upplevelsen av att besluten fattas över deras huvuden och att det i praktiken inte är mycket de kan göra åt den saken, är dock ett tema som återkommer under alla intervjuer. För sådana som Júlia och Natalia, som fortfarande inte är svenska medborgare trots att de arbetat inom RUT-sektorn i Sverige i flera år, upplevs det hela som ännu svårare. Júlia känner inte att hennes röst riktigt räknas.

Júlia Du vet, vi brukar säga att en fågel gör inte sommar. Så det är...
Jag Det finns ingenting du kan göra?
Júlia Jo, jag kan skriva till ministrarna. Du tänker så, men...
Jag Skulle du göra det?
Júlia Nej.
Jag Nej. Skulle du skriva till någon annan?
Júlia Nej, jag kommer inte skriva till någon annan, för just nu det rör mig inte och jag vet inte hur fungerar det.

Det är klart att den maktlöshet och det saknade inflytande Júlia ger uttryck för här även kan upplevas av många andra av Sveriges invånare och medborgare. Men förutom att detta i sig går stick i stäv med det deliberativa demokrati-ideal som eftersträvas i Sverige, talar dessa kvinnor om en upplevelse av exklusion som går djupare ned, till en mer grundläggande nivå. Situationen går att jämföra med en av de dislokaliseringsprocesser som Salazar Parreñas (2001) menar att de migrerande, filippinska hushållsarbetarna går igenom. De har fått ett nytt arbete med en något högre lön än vad de skulle ha fått i det gamla hemlandet, samtidigt som det nya jobbet ger dem en lägre status och en ökad känsla av exkludering i samhället. Natalia beskriver det, efter att ha levt de tre senaste åren i Sverige, som att man inte känner sig som hemma där man arbetar och bor.

Jag So you work here, but you feel like it's not your country?
Natalia Yes.
Jag So you don't... Do you feel like "I have no right to say something"?
Natalia It too. Yes.
Jag Or do you feel like...
Natalia I can't and I don't want to change nothing here.
Jag But you live here?
Natalia Yes, now.
Jag It's your place, too.

Natalia No.
[...]

Jag Do you think if you stay here longer, it will be your place?

Natalia Maybe.

Jag How long, do you think?

Natalia Maybe three years more. I don't know.

Att inte känna sig som en del av det samhälle man befinner sig i, att inte känna sig inkluderad, påverkar naturligtvis även upplevelsen av det egna inflytandet. Samtidigt är det svårt att säga någonting om hur RUT-arbetet kan tänkas påverka känslan av inklusion i längden. Att till största del arbeta ensam eller med andra invandrare, som i likhet med en själv har knapphändiga kunskaper i det svenska språket, kan medföra att upplevelsen av utanförskap förstärks. Den ickesvenska etniciteten samverkar i detta avseende med hänvisningen till arbetarklassen och med det lågavlönade, kvinnodominerade yrket i hemmiljön, som en följd av kopplingen till den centrala hemmafrurollen (Dalla Costa & James 1975; Tornhill 2010, 13). Den sammanlagda effekten av detta kan upplevas som exkluderande, vilket utsagorna ovan vittnar om. Å andra sidan kan den egna inkomsten medföra att man får möjlighet att röra sig i delvis nya områden och att kontaktytorna mot andra invånare i samhället blir större. I den situation dessa kvinnor befinner sig nu, och med känslan av samhörighet i åtanke, upplevs känslan av inklusion ändå som ytterst begränsad. Respondenterna upplever inte heller att arbetet i någon större utsträckning ger dem en ökad känsla av inklusion. Att de erhåller en lön och att de arbetar och spenderar tid i samhället, kan visserligen ses som faktorer som skulle kunna utöka deras resurser i detta avseende. Å andra sidan finns det saker som talar emot detta, bland annat ensamarbetet och att lönen är låg. Jekaterina, som är kritiskt inställd till RUT-avdraget och menar att det bara skapar konstgjorda jobb som egentligen inte behövs, tror att en förklaring till de låga lönerna skulle kunna vara att människor som saknar resurser utnyttjas i deras sökande efter inkludering.

Jekaterina Jag tror att det är för att människorna som vi anställde, de kan inte, liksom, fråga för mer. De kan inte svenska, de flesta, faktiskt.

Jag Nej. Så de blir utnyttjade?

Jekaterina Precis. Det är jättemånga som är glada att de har det här jobbet, fast de inte är nöjda och gnäller [...] Vi har en tjej som har sådan här flyktingstatus till exempel. Vad ska hon göra, eller hur? Hon behöver ju det här jobbet. Annars har hon inte en chans att stanna i Sverige. Så hon vill. Väldigt många som inte ens kan svenska.
[...]

Jag Okej, men är det inte bra, då, att de kan få ett jobb över huvud taget, eller?

Jekaterina Nej, det är inte bra.
Jag Varför?
Jekaterina Därför de får låg lön. Och det är inte så att jag går till affären här och: ”Har ni speciellt pris för mig för att jag är, liksom, ja... för att jag inte kan svenska och för att jag får låg lön?” Eller hur?

När jag kontaktar de städföretag i Stockholmsområdet som marknadsför sig med hjälp av RUT-avdraget, för att försöka förmå dem att förmedla kontakter till RUT-arbetande kvinnor med invandrarbakgrund att intervjua, stöter jag inte sällan på ett motstånd. Det är naturligtvis vanskligt att spekulera i orsaker till detta, utan att undersöka saken närmare; det skulle helt enkelt kunna vara uttryck för en ovilja att åta sig merarbete. Men det skulle också kunna bero på att de är oroliga för att framställas i dålig dager, vare sig de faktiskt utnyttjar sina anställda eller inte. Även om jag också stöter på motsatsen, är ändå företagens motstånd ett bestående intryck genom hela undersökningen. I kontakten med dessa företag märks också en tydlig hierarkisk struktur. De kvinnor som fungerar som arbetsledare på de större företagens lokalkontor hänvisar mig, till exempel, genomgående till en högre uppsatt man på huvudkontoret. När jag talar om att jag är intresserad av att tala med någon som arbetar med hemstädning, någon som kan kategoriseras som kvinna med invandrarbakgrund, svarar de flesta av arbetsledarna att det stämmer in på alla deras anställda städare. Många av de arbetsledare jag kommer i kontakt med har ett annat ursprungsland än de som städar på samma företag, ibland är arbetsledarna också infödda svenskar. Om man ser på vilka som befinner sig högre upp organisationsmässigt, märker man av ett intersektionellt mönster motsvarande det som tidigare beskrivits i den här uppsatsen. Den etniskt svenska gruppen är i detta sammanhang mer förknippad med chefs- och arbetsledarpositionen. Den positionen är, i sin tur, förknippad med mansrollen. Män är generellt sett överordnade kvinnor (Mattsson 2010, 46-47) och enligt mina, förvisso begränsade, erfarenheter gäller detta även *inom* detta kvinnodominerade yrke. Den etniskt svenska gruppen intar dessutom ett överläge gentemot den ickesvenska, även *inom* denna låglönebransch. Draget till sin spets kan man säga att chefs- eller ägarpositionen i något av de större företagen i RUT-branschen förknippas med en man av svenskt ursprung, medan de som utför själva städarbetet är invandrarkvinnor från syd eller öst. Däremellan positioneras alla utefter en slags intersektionell skala, som baseras på kön och etnicitet, vilket i förlängningen även kan sägas inkludera klass.

Vad det innebär att vara just svensk, att inneha en svensk etnicitet, är ett ämne som ofta och opåtalat dyker upp under intervjuerna. Om RUT-arbetet bör betraktas som ett sätt att göra arbetslösa kvinnor med invandrarbakgrund till mer likvärdiga medborgare, vilket inte är

en orimlig tolkning av reformförespråkarnas tal om ökad integration (Spehar 2015, 359), betyder det också att de bör bli mer svenska? Och vad innebär i så fall det för de RUT-arbetande kvinnorna? Vid ett tillfälle frågar jag Júlia hur länge en invandrarbakgrund egentligen kan sägas hänga kvar.

Júlia Det vet jag inte.

Jag Nej, inte jag heller.

Júlia Jag har också en väninna, hon är turk, men hennes farfar och farmor är född här i Sverige. Men folk tänker fortfarande att hon är turk. Så, ja, typ 60 år, 70.

Camila, som är född i Sverige av utländska föräldrar och därför, enligt Darias resonemang tidigare om sina egna framtida barn, ändå borde betraktas som mer svensk än de andra RUT-arbetarna i den här studien, menar att det blir problem om personer med en ickesvensk etnicitet befinner sig på en position snäppet över städarna. Hon menar att det i så fall skulle bli hårdare tag och en svårare situation för de som utför själva städarbetet.

Camila Så här litet... Alltså, det är inte lika mänskligt. Så som vi gör här i Sverige.

Jag Okej.

Camila Så som... Litet varmt. Eller jag vet inte hur jag ska förklara.

Jag Ja, men jag tror jag förstår. Men... Om de städar, då? Hur skulle det vara då, tror du?

Camila Nej, jag tror inte det skulle vara någon...

Jag Ingen skillnad?

Camila Nej.

Med den sista anmärkningen menar Camila att samarbetet dem emellan skulle fungera bra om de befann sig på samma nivå. Att koppla samman en ickesvensk etnicitet med en högre position är dock, enligt henne, ett sätt att skapa problem. I överförd mening kan detta tolkas som ett uttryck för ett av Gramscis (1971) hegemoniska tankesätt, men då på den etniska maktasymmetriaxeln, vilken här ändå kan sägas interagera med den maktasymmetriaxel som rör klass på ett sätt som medför att de förstärker varandra. Ur ett intersektionellt perspektiv skulle det kunna beskrivas som att dessa maktasymmetriaxlar ”ömsesidigt konstruerar varandra” (Lykke 2003, 52). Den ickesvenska etniciteten förknippas med en underordnad roll, vilket medför att ett motsatt förhållande uppfattas som problematiskt, även inom denna grupp. Júlia är inne på ett liknande spår som Camila. Hon menar att det största problemet med det företag hon arbetar på nu, är att hennes närmaste mellanchefer är en kvinna från Baltikum med alltför strikta krav på städarna. När jag frågar om inte ägarna kan göra något åt situationen, svarar hon att en av de svenska ägarna tänker på samma sätt som mellancheferen och att det därför inte händer någonting. ”Men jag tror inte att ägarna [sic] tänker som riktiga svenskar.

Hur ska jag säga? Eftersom så som jag vet svenskar är. Lugnt, socialt, tänker på medarbetarna. Bla, bla, bla. Han är inte sådan.” Goda egenskaper förknippas med en svensk etnicitet, även av någon som kan sägas tillhöra den etniskt ickesvenska gruppen. Frågan är kanske om man någonsin, i detta sammanhang, kan gå från en etnisk tillhörighet till en annan. För att ändå få något att hända på sin egen arbetsplats har Júlia tillsammans med flera av hennes kolleger till slut vänt sig till facket. Hon upplever det som att de lyssnar på henne. Genom sitt fackliga engagemang upplever hon därför också en ökad känsla av inklusion.

Att engagera sig fackligt till följd av dåliga arbetsförhållanden kan således upplevas som inkluderande. På så sätt kan ändå RUT-arbetet sägas leda till en ökad känsla av inklusion. Kanske kan det också vara ett sätt att vinna tillträde till den deliberativa demokratins arena? Júlia säger att hon är intresserad av politik ”men därför att jag kan inte välja, så det rör mig inte”. När jag pressar henne en smula medger hon att politiken nog påverkar henne ändå. Att hon, efter snart fem år i Sverige, fortfarande inte har rätt att rösta, medför dock att hon upplever det som att hon inte har någon möjlighet att påverka samhället själv. Detsamma kan sägas gälla för Natalia, som inte heller hon är svensk medborgare. Jekaterina är visserligen svensk medborgare, men hon är å andra sidan skeptiskt inställd till facket. ”A-kassan kan jag tänka mig [...] men facket, jag vet inte vad som är så bra med facket.” Jag ber henne utveckla sitt resonemang, eftersom det eventuellt kan leda in samtalet på hur hon ser på representation i samhället. Vad vet hon till exempel om de som arbetar inom fackföreningsrörelsen?

- Jekaterina De har slösat våra pengar. Åker på resor och klubbar och... Har jag hört, faktiskt. Och det är enda jag har hört. Jag har inte hört någonting annat.
- Jag Vem har du hört det av? Vem har sagt det till dig?
- Jekaterina Nej, men det är på TV, ju.
- Jag Ja, okej.
- Jekaterina Eller hur?
- Jag Ja, absolut. Vad... Men känner du att det är någon som representerar dig, antingen facket eller politiker eller någonting sådant?
- Jekaterina Nej.
- Jag Ingen som pratar för dina frågor?
- Jekaterina Nej.

Jekaterinas förtroende för fackföreningsrörelsen är lågt, medan Júlias är högt, vilket i högsta grad kan sägas ha att göra med deras tidigare erfarenheter. Camila, å sin sida, kan i och för sig tänka sig att gå med i facket någon gång i framtiden, men eftersom hon ännu inte har någon fast anställning menar hon att det får vänta. För henne är facket något man vänder sig till i den händelse en konflikt mellan arbetsgivare och anställd uppstår. Det verkar dock, av hennes svar

att döma, inte gälla den typ av anställning hon själv har. När jag frågar Camila om hon på något sätt känner sig representerad politiskt, svarar hon precis som Jekaterina nekande: ”Nej, jag tycker bara att de snackar. De snackar för mycket och de ska göra si eller så och så händer det ingenting.”

Det fackliga engagemanget skulle ändå kunna vara en väg till en upplevelse av ökad inklusion för de RUT-arbetande kvinnorna med invandrarbakgrund, men kunskapen om vad det hela kan sägas gå ut på är på flera håll begränsad. Förtroendet för fackföreningsrörelsen bland dessa kvinnor är följaktligen också lågt, med undantag för hos Júlia som själv engagerat sig fackligt. Förhållandet till politiken och till politikerna följer ett liknande mönster. Daria röstade visserligen på Fredrik Reinfeldt och Moderaterna i det senaste valet, eftersom hon uppfattar det som att han var en av dem som tydligast drev på för RUT-reformens genomförande, men hon uttrycker ändå sitt missnöje över politiker.

Daria I don't like them, you know.
Jag You don't like them?
Daria Yeah.
Jag Why?
Daria Why? I think because they don't speak with people, you know. They speak between them, what is good for them, but they don't know what is in real life, you know. And they need to go, you know, to people and talk with them. And not old people, you know, who are going die, you know. They need to speak with young people, like our age. They have a future, they have plans.

Att politiker inte talar med människor som dem, även om de ibland talar *till* dem, är ett återkommande tema under intervjuerna. Uppfattningen bland de RUT-arbetande kvinnorna i den här studien är att politikerna och samhället inte ger dem några möjligheter att påverka, vilket de alltså kan sägas ha rätt till i en deliberativ demokrati (Larsson 2007, 27). De upplever inte heller i någon högre grad att de får vara med när samhällsfrågor som berör dem diskuteras. Dessutom upplever de att det oftast är andra frågor, än de som de själva är intresserade av, som behandlas i det politiska samtalet. Frågor som till exempel rör problemen i förorten tas sällan upp. Att de kan kategoriseras som RUT-arbetande kvinnor med invandrarbakgrund, kan nämligen också sägas hänvisa dem till förorten som bostadsort. Deras etniska tillhörighet förknippas med arbetarklassen, deras kön med vad de kan arbeta med (Dalla Costa & James 1975). Deras arbetarklassyrke, som RUT-städare, kopplas ihop med den ickesvenska etniciteten och på detta cirkulära eller interagerande vis kan de alltså styras in i en position och ett yrke med låg lön och låg status (Spehar 2015, 357). Den låga lönen och behovet av att

befinna sig i närheten av de ställen där arbete erbjuds, medför att de hänvisas till äldre och billigare bostäder i Storstädernas förorter. Som Jekaterina säger: ”Man hoppas ju att de där nybyggda lägenheterna kommer gå till rika människor och sedan, som tjänar bättre... och sedan som blir kvar, de där slitna, gamla, dem får vi ta.” Enligt Camila är det tydligt att just förortens problem negligeras. ”Nej, det känns som att det är andra frågor och sedan när det väl kommer upp någonting som man tycker är intressant, så är det oftast att det sopas under mattan. Just de här frågorna om vad som händer härute.” Jekaterina menar att det är en del av en större bild.

- Jekaterina Jag har inte, liksom, jag har inte hört någonting. De pratar väldigt litet, tycker jag.
- Jag Om?
- Jekaterina Om allt, tycker jag. Eller så, jag vet inte, över huvud taget. Det är ju, alltså, det är ju mer nu den där flyktinggrejen och allt det där som ligger högst upp på agendan. Det känns så. De har glömt oss.
- Jag Du tänker att de har glömt bort att prata om allt annat?
- Jekaterina Ja, precis. Det känns så. Jag har inte hört någonting vettigt, liksom.

Upplevelsen av representation och deliberation bland dessa kvinnor kan, på så sätt, beskrivas som begränsad. Arbetet kan inte heller sägas påverka detta nämnvärt. Det fackliga engagemanget, som de dåliga arbetsförhållandena kan sägas leda till, kan visserligen fungera som ett sätt att generera en högre grad av upplevd inklusion, kopplat till ett ökat inflytande. I förlängningen skulle detta även kunna leda till ett större förtroende för den representativa politiken och en ökad grad av deliberation. Kunskapen om det fackliga arbetets syfte och tillgänglighet bland dessa kvinnor kan dock, även den, beskrivas som begränsad, vilket medför att graden av upplevd inklusion och deliberation ändå är låg.

Flera av de kvinnor som gått med på att låta sig intervjuas i den här studien har, i linje med detta, uttryckt en känsla av tacksamhet och förvåning över att någon varit beredd att lyssna på vad de har haft att säga. Detsamma har även gällt för ett par av dem som, av en eller annan anledning, inte kunnat ställa upp på en intervju. Att deras röst betyder någonting i ett samhällsligt perspektiv är inte något som dessa kvinnor är vana vid. När vår intervju lider mot sitt slut, berättar till exempel Jekaterina att hon är nöjd med att hon har fått sagt allt hon ville säga.

- Jekaterina [T]ack för att du har lyssnat. Äntligen!
- Jag Är det ingen annan som lyssnar på dig om du vill prata?
- Jekaterina Nej. Jo, jo, klart folk lyssnar. Det är ingenting... men ingen är så där... så här intresserad.

Upplevelsen av att ens röst betyder någonting får även betydelse för känslan av inkludering i samhället. En del av de kvinnor jag bokade in en tid med under arbetet med den här uppsatsen, valde till exempel ändå att avboka intervjun i ett senare skede. Några av dem angav inte något skäl, medan andra menade att deras språkkunskaper var alltför dåliga för att det skulle kunna ge någonting av värde. Trots att jag då meddelade att jag ändå var villig att försöka och i två fall dessutom erbjöd mig att ordna med en tolk, kunde jag inte få dem att ställa upp. Även om andra faktorer självfallet kan ha spelat in, är det bestående intrycket att även dessa kvinnor upplever det som att deras erfarenheter och åsikter är lågt värderade i samhällsliga sammanhang. Det är till exempel betydligt svårare att föreställa sig en högt uppsatt man som tackar nej till att ställa upp på en intervju med hänvisning till alltför knapphändiga kunskaper i det svenska språket. Det som de RUT-arbetande kvinnorna med invandrarbakgrund ger uttryck för i detta sammanhang kan, på så sätt, ses som ett tecken på en lägre grad av upplevd inklusion och eget inflytande.

För att sammanfatta kan man säga att de RUT-arbetande kvinnorna med invandrarbakgrund beskriver en upplevelse av att de beslut som kan sägas påverka dem, ofta fattas över deras huvuden. Inom RUT-sektorn intar till exempel män med en svensk etnicitet, som på många andra ställen i det svenska samhället, en överordnad position. Att koppla samman en ickesvensk identitet med en högre position ter sig problematiskt, vilket kan ses som ett tecken på ett hegemoniskt påverkat tankesätt bland dessa kvinnor. Med den något högre lön som RUT-arbetet ger dem i det nya landet följer också en lägre status, vilket bidrar till en ökad känsla av exkludering i samhället. Att de oftast arbetar på egen hand och att de befinner sig i en omgivning där svenska sällan talas, medför också att upplevelsen av utanförskap förstärks. Å andra sidan kan den egna inkomsten betyda att kontakten med det omgivande samhället utökas. Dessutom kan erfarenheter av dåliga arbetsförhållanden leda till ett fackligt engagemang, där upplevelsen av ökat inflytande på sikt även kan sägas leda till en ökad känsla av inklusion. Kunskapen om fackföreningsrörelsens syfte är dock begränsad och förtroendet lågt. Det fackliga engagemanget skulle annars kunna vara ett sätt att uppnå politisk representation och deliberation. Politiken upplevs dock som exkluderande och politikerna, som talar till dem och inte med dem, uppfattas som opålitliga. De RUT-arbetande kvinnorna upplever det inte som att de får vara med när frågor som rör dem diskuteras. Dessutom är det oftast andra frågor än deras egna som tas upp i det politiska samtalet. Graden av representation och deliberation upplevs därför som begränsad. Arbetet kan inte heller sägas påverka detta nämnvärt. Att efter flera års arbete på den svenska arbetsmarknaden fortfarande inte få rösta, medför utöver detta en känsla av att inte kunna vara med och påverka samhället på egen hand.

De RUT-arbetande kvinnorna i den här studien vittnar också om att de är vana vid att deras röst inte betyder någonting i ett samhälleligt perspektiv. Upplevelsen av ett begränsat inflytande får därigenom även betydelse för upplevelsen av inkludering i samhället.

8. Sammanfattande slutdiskussion

Syftet med denna uppsats har varit att utröna på vilket sätt upplevelsen av eget inflytande och inklusion påverkas av arbetet hos RUT-arbetande kvinnor med invandrarbakgrund i Sverige idag. För att kunna säga någonting om denna fråga har analysen både varit inriktat på att beskriva hur dessa kvinnor själva upplever det och på vilka slutsatser som kan dras av deras erfarenheter. Utifrån ett intersektionellt perspektiv har därför upplevelser och erfarenheter analyserats med hjälp av teoretiska begrepp som resurser, handlingsutrymme och åstadkommanden, samt inklusion och deliberation. Analysarbetets resultat, som alltså till skillnad från tidigare intervjustudier (Gavanas 2012) kan sägas utgå ifrån ett best-case scenario, visar att RUT-arbetande kvinnor med invandrarbakgrund till stor del upplever ett begränsat eget inflytande och en lägre grad av inklusion, samt att de inte erfar att detta påverkas i någon större utsträckning av arbetet. Visserligen kan RUT-arbetet sägas verka resursförstärkande på olika sätt, men motsatsen gör sig också gällande och den sammanlagda upplevelsen kan därför beskrivas som begränsad.

Det begränsade inflytandet upplevs som ett alltför snävt handlingsutrymme till följd av bristfälliga resurser, vilket leder till att önskvärda åstadkommanden inte kan nås. På detta sätt upplevs alltså möjligheten att kunna välja, och att kunna ha valt annorlunda, som begränsad. (Kabeer 1999, 437-438) Resurser i detta sammanhang kan till exempel utgöras av kunskaper i det svenska språket. Att de RUT-arbetande kvinnorna med invandrarbakgrund oftast arbetar på egen hand och att de befinner sig i en omgivning där det svenska språket sällan talas, medför dock inte bara att deras språkliga resurser i hög grad lämnas opåverkade, utan också att upplevelsen av utanförskap förstärks. Det som i detta sammanhang kan beskrivas som bristfälliga, språkliga resurser, resulterar nämligen, i kombination med att dessa kvinnor har sitt ursprung i syd eller öst, att de kommer att räknas till den etniskt ickesvenska grupp som förknippas med arbetarklassen. Eftersom kvinnor även sammankopplas med hemmafrurollen, vilket medför att de betraktas som opålitliga på arbetsmarknaden, hänvisas de till ett yrke med låg lön och låg status. (Dalla Costa & James 1975; Tornhill 2010, 13) Maktasymmetriaxlar som baseras på kön, klass och etnicitet interagerar på

detta sätt och blir därmed, mer eller mindre, avgörande för positionen i samhället (Salazar Parreñas 2001; Spehar 2015, 357; Tornhill 2010, 13).

Flera av kvinnorna i den här studien vittnar förvisso om att lönen är något högre här i Sverige än vad den skulle ha varit i deras eget ursprungsland, även om den med svenska mått mätt hamnar i botten av tabellen (Statistiska centralbyrån 2016). På så sätt skulle ändå förbättrade ekonomiska resurser, inte minst om man jämför med en arbetslöshetssituation, kunna betyda att kontakten med det omgivande samhället utökas; vilket även skulle kunna leda till en upplevelse av ökad inklusion. I jämförandet med övriga grupper på den svenska arbetsmarknaden bidrar dock den ansträngda ekonomin och den låga status som följer med yrket till en ökad känsla av exkludering i samhället.

Många av den dominerande gruppens privilegier och föreställningar, oavsett om den kan sägas bestå av män, den ägande klassen eller den etniskt svenska gruppen, betraktas ändå som naturliga av kvinnorna i den här undersökningen. Samtidigt accepterar de sin egen underordnade roll, vilket kan ses som ett uttryck för ett hegemoniskt påverkat tankesätt. (Gramsci 1975) Att koppla samman en ickesvensk, kvinnlig identitet med en högre lön och en högre position på arbetsmarknaden blir då problematiskt, eftersom den ickesvenska etniciteten i den föreställningsvärlden förknippas med en lägre position och kvinnoyrket med en lägre lön. På så sätt fungerar det som ett hinder i strävandet efter inflytande och inklusion. Frågan är om RUT-arbetet kan göra något för att påverka detta. Om RUT-arbetet bör betraktas som ett sätt att göra arbetslösa kvinnor med invandrarbakgrund mer integrerade i samhället (Spehar 2015, 359), betyder det också att ansvaret för denna process ligger på de RUT-arbetande kvinnorna själva. Det övriga samhällets ansvar i detta sammanhang, förutom själva skatteavdraget, är inte stipulerat. Det är dock tveksamt om dessa kvinnor verkligen erbjuds de resurser som krävs för att kunna ta detta ansvar. Det är inte otänkbart att man med vidare forskning skulle kunna undersöka om de RUT-arbetande kvinnorna med invandrarbakgrund upplever att detta ansvar vilar på dem och hur de i så fall hanterar detta. Resultatet i den här studien kan på flera olika sätt utgöra underlag för både kvalitativ och kvantitativ forskning. En liknande studie skulle förslagsvis kunna genomföras inom en annan yrkeskategori, som till exempel hemtjänstanställda. Det är också möjligt att gå vidare genom en kvantitativ studie bland RUT-arbetande kvinnor med frågor och påståenden hämtade från den här uppsatsens resultat, vilket skulle vara ett önskvärt nästa steg med tanke på dessa resultats begränsade generaliserbarhet.

Utöver de språkliga och ekonomiska resurserna har den här undersökningen även visat att sociala resurser kan sägas få betydelse för RUT-arbetande kvinnors upplevelse av eget inflytande. I detta sammanhang kan de sägas bestå av en förmåga att kunna tala för sin sak

och att kunna bygga upp och utnyttja egna kontaktnät. Dessa sociala resurser kan medföra att man, som RUT-arbetande kvinna, ändå kan utöva ett slags motstånd mot den tilldelade rollen. Handlingsutrymmet upplevs därmed också som större, vilket medför att önskvärda resultat, eller åstadkommanden, lättare kan nås (Kabeer 1999, 438). Ensamarbetet och de begränsade möjligheterna att förkovra sig i det svenska språket, medverkar dock till att denna resurs inte påverkas i någon större utsträckning av själva RUT-arbetet. Det kan därför betraktas som en resurs som får anskaffas på andra håll. Att kunna lämna arbetsreferenser till en framtida arbetsgivare, betraktas dock som en nyvunnen resurs i samband med RUT-anställningen. Arbetsuppgifterna och yrkets status kan, å andra sidan, tolkas som tecken på att de resurser som krävs för att kunna nå högre positioner på arbetsmarknaden saknas. Att de anses utföra ett okvalificerat arbete medför att hushållsarbetande kvinnor även antas sakna de förmågor och kvalifikationer som krävs för ett jobb med högre status på arbetsmarknaden (Salazar Parreñas 2001, 145). RUT-arbetet kan därmed sägas bli till ett hinder i sökandet efter inflytande och inklusion. Att kunna lämna arbetsreferenser betraktas, trots detta, som en värdefull resurs i ansökandet om svenskt medborgarskap.

En av de mest resursförstärkande mekanismerna, som framträder i den här undersökningen, är upplevelsen av att ha hamnat på fel plats; att man inser att man inte är nöjd med vilka arbetsvillkor som helst. Det är en insikt som kan få de RUT-arbetande kvinnorna med invandrarbakgrund att reflektera över sin egen situation, att göra motstånd och att vilja gå vidare. Denna insikt blir på så sätt en resurs som kan sägas leda till ett utökat handlingsutrymme (Kabeer 1999, 437-438). I vissa fall kan denna insikt även leda till ett fackligt engagemang, vilket kan medföra att upplevelsen av eget inflytande i samhällslivet förstärks. Erfarenheter av dåliga arbetsförhållanden kan då kopplas samman med ett fackligt engagemang, där upplevelsen av ökat inflytande på sikt även kan sägas leda till en ökad känsla av inklusion. Bland de intervjuade kvinnorna är dock kunskapen om fackföreningsrörelsen arbete på många håll begränsad och förtroendet lågt. Som på många andra håll upplever de RUT-arbetande kvinnorna, även här, att beslut som påverkar dem oftast fattas över deras huvuden. De är vana vid att deras röst inte betyder någonting i samhället och den känslan av begränsat inflytande medför också att upplevelsen av inkludering begränsas.

Ett fackligt engagemang kan ändå vara ett sätt för dessa kvinnor att komma närmare politisk representation och deliberation. Den politiska sfären upplevs dock som exkluderande och politiker uppfattas som opålitliga. För det första för att det är alltför sällan frågor som berör dem diskuteras och för det andra för att de upplever att de inte får vara med och diskutera när sådana frågor väl tas upp, vilket de alltså kan sägas ha rätt till i en deliberativ demo-

krati (Larsson 2007, 27). Några av dem vittnar även om att känslan av inte kunna vara med och påverka samhället på egen hand, bekräftar att man, efter flera års arbete på den svenska RUT-marknaden, ännu inte har fått rätt att rösta. I detta sammanhang kan inte det svenska samhället sägas leva upp till det deliberativa demokrati-ideal som eftersträvas (SOU 2000; SOU 2016). Graden av upplevd representation och deliberation kan därmed sägas vara begränsad, vilket både påverkar upplevelsen av inflytande och inklusion för de RUT-arbetande kvinnorna med invandrarbakgrund. Insikten om att man inte är nöjd med vilka arbetsvillkor som helst är tillsammans med det fackliga engagemanget ändå två av de resurser som har mest potential att hjälpa dessa kvinnor att öka sitt eget inflytande. Eftersom RUT-arbetet i sig inte kan sägas påverka deras fackliga kunskaper eller förtroende, måste en stor del av ansvaret för detta läggas på fackföreningsrörelsen. Den här undersökningens resultat kan därmed sägas stödja Bohlins (2012) slutsats om den fackliga verksamhetens roll. För att förbättra situationen för de utsatta hushållsarbetarna, måste fackföreningsrörelsen anpassa sitt arbete efter situationen på arbetsmarknaden och i högre grad ägna sig åt uppsökande verksamhet riktad mot kvinnor som arbetar i ensamhet.

Den här uppsatsen visar på värdet av att utföra intersektionella analyser. Situationen för RUT-arbetande kvinnor med invandrarbakgrund ser annorlunda ut, än för andra grupper av kvinnor i Sverige. I och med att hänsyn tas till kontexten och de olika maktasymmetriaxlar som kan sägas påverka den, kan man också visa hur subjekt positioneras på olika sätt i samhället (Lykke 2003: 52). Till skillnad från tidigare forskning, som till exempel visat att städjobb bör betraktas som anständiga anställningar (Bowman & Cole 2014), visar resultaten i den här undersökningen att RUT-arbetande kvinnor med invandrarbakgrund upplever ett starkt missnöje med sina arbetsförhållanden. Den här undersökningen visar också att vissa nyvunna erfarenheter, färdigheter och kunskaper kan fungera som resurser som skulle kunna utöka de RUT-arbetande kvinnornas handlingsutrymme (Kabeer 1999, 437-438), men samtidigt pekar den på de hinder som RUT-arbetet för med sig. Ett tydligt sådant hinder utgörs av arbetets krävande karaktär. Flera av de intervjuade kvinnorna uttrycker en känsla av att inte ha den tid och ork som krävs för att gå vidare. Arbetet upplevs som alltför utmattande. Progressionen mot ökat eget inflytande och upplevelsen av inklusion kan även därför sägas vara begränsad. Om det verkligen är så att man vill öka jämlikheten och jämställdheten i samhället, genom att påverka det egna inflytandet och upplevelsen av inklusion hos dessa kvinnor, finns det andra, mer effektiva, sätt att göra det på än genom RUT-arbetet.

Källförteckning

- Camila, RUT-städare (2016). Intervju 13 november.
- Daria, RUT-städare och egenföretagare (2016). Intervju 21 november.
- Jekaterina, RUT-städare (2016). Intervju 28 november.
- Júlia, RUT-städare (2016). Intervju 17 november.
- Natalia, RUT-städare (2016). Intervju 21 november.

Litteraturförteckning

- Aftonbladet (2016). ”C: Enkla jobb utan arbetsgivaravgift”. *Aftonbladet*. 4 juli. <http://www.aftonbladet.se/senastenytt/ttnyheter/inrikes/article23113825.ab> (Hämtad 2016-10-11).
- Anthias, Floya & Yuval-Davis, Nira (1992). *Racialized boundaries – Race, nation, gender, colour and class and the anti-racist struggle*. London: Routledge.
- Berggren, Henrik & Trägårdh, Lars (2015). *Är svensken människa? – Gemenskap och oberoende i det moderna Sverige*. 2. uppl. Stockholm: Norstedt.
- Bergqvist, Christina (2015). ”The Welfare State and Gender Equality”. I: Jon Pierre (red.). *The Oxford Handbook of Swedish Politics*. Oxford: Oxford University Press, 55-68.
- Billström, Tobias (2010). ”Invandrarna behöver städjobben”. *Expressen* 4 mars. <http://www.expressen.se/debatt/tobias-billstrom-invandrarna-behover-stadjobben/> (Hämtad 2016-10-09).
- Bohlin, Rebecka (2012). *De osynliga – Om Europas fattiga arbetarklass*. Stockholm: Atlas Reportage.
- Bowman, John R. & Cole, Alyson M. (2014). ”Cleaning the ’Peoples Home’ – The Politics of the Domestic Service Market in Sweden”. I: *Gender, Work and Organization*, 21 (2): 187-201.
- Braidotti, Rosi & Butler, Judith (1994). ”Feminism by Any Other Name”. I: *Differences: A Journal of Feminist Cultural Studies* 6 (2+3): 27-61.
- Calleman, Catharina (2015). ”Clean Homes on Dirty Conditions? – Regulation and Working Conditions in the Domestic Work Sector in Sweden”. I: Clément Carbonnier & Nathalie Morel (red.). *The Political Economy of Household Services in Europe*. Hampshire: Palgrave Macmillan, 129-149.
- Campbell, Rebecca & Wasco, Sharon M. (2000). ”Feminist Approaches to Social Science – Epistemological and Methodological Tenets”. I: *American Journal of Community Psychology* 28 (6): 773-791.
- Dalla Costa, Mariarosa & James, Selma (1975). *The Power of Women and the Subversion of the Community*. Bristol: Falling Wall Press.
- Ds 2000:43 *Begreppet invandrare – Användningen i myndigheters verksamhet*.
- Duffy, Mignon (2007). ”Doing the Dirty Work – Gender, Race and Reproductive Labor in Historical Perspective”. I: *Gender and Society* 21 (3): 313-336.
- Engstrand, Åsa-Karin & Larsson, Jennie K. (2013). ”Intersektionalitet – Att fånga ojämlikhetens

- komplexitet på flera sätt". I: Magnus Dahlstedt & Anders Neergaard (red.). *Migrationens och etnicitetens epok – Kritiska perspektiv i etnicitets- och migrationsstudier*. Stockholm: Liber, 141-167.
- Fraser, Nancy (1995). "From Redistribution to Recognition? – Dilemmas of Justice in a 'Post-Socialist' Age". I: *New Left Review* 1/212 (July-August): 68-93.
- Gavanas, Anna (2006). "De onämnbare – Jämlikhet, 'svenskhet' och privata hushållstjänster i pigdebattens Sverige". I: SOU 2006:59. Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering, Paulina de los Reyes (red.). *Arbetslivets (o)synliga murar*. Stockholm: Fritzes, 305-348.
- Gavanas, Anna (2012). "Migrant domestic workers, social network strategies and informal markets for domestic services in Sweden". I: *Women's Studies International Forum*, 2013 (36): 54-64.
- Gavanas, Anna & Darin Mattsson, Alexander (2011). *Bland Rolexklockor och smutsiga trosor – Om skattereduktioner och segmentering på den svenska hushållstjänstemarknaden*. Arbetsrapport/ Institutet för Framtidsstudier, 2011:9. Stockholm: Institutet för Framtidsstudier.
- Gramsci, Antonio (1971). *Selections from the Prison Notebooks*. New York: International Publishers.
- Grix, Jonathan (2010). *The Foundations of Research*. 2. uppl. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Gruber, Sabine (2007). *Skolan gör skillnad – Etnicitet och institutionell praktik*. Diss., Linköpings universitet.
- Gullberg Brännström, Susanne & Hedlund, Therese (2016). "Många utrikes födda i RUT-företag". I: *Välfärd*, 2016 (1): 13-17.
- Gustafsson, Maria-Therese & Johannesson, Livia (2016). "Betydelsen av etnografi för studiet av politik". I: Maria-Therese Gustafsson & Livia Johannesson (red.). *Introduktion till politisk etnografi*. Malmö: Gleerups, 13-42.
- Heckathorn, Douglas D. (1997). "Respondent-Driven Sampling – A New Approach to the Study of Hidden Populations". I: *Social Problems* 44 (2): 174-199.
- Josefsson, Pernilla & Swahn, Kristina (2014). "De borde höja lönerna". *Kommunalarbetaren* 26 augusti. <http://www.ka.se/de-borde-hoja-lonerna> (Hämtad 2016-10-27).
- Kabeer, Naila (1999). "Resources, Agencies, Achievements: Reflections on the Measurements of Women's Empowerment". I: *Development and Change* 30 (3): 435-464.
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009). *InterViews – Learning the Craft of Qualitative Research Interviewing*. 2. uppl. London: Sage Publications.
- Kvist, Elin & Overud, Johanna (2015). "From Emancipation through Employment to Emancipation through Entrepreneurship: An Analysis of the Special Labor Market Initiatives (BRYT) and Tax Deduction for Domestic Services (RUT) in Sweden". I: *Nordic journal of working life studies*, 5 (3): 41-57.
- Larsson, Torbjörn (2007). "Committees and the nature of deliberative supranationalism in the EU". I: Thomas Christiansen & Torbjörn Larsson (red.). *The Role of Committees in the Policy-Process of the European Union – Legislation, Implementation and Deliberation*. Cheltenham: Edward Elgar, 12-38.
- Leppänen, Vesa & Dahlberg, Lars (2012). *Vilka arbetar med vita hushållsnära tjänster?* Kristianstad:

Kristianstad University Press.

- Lykke, Nina (2003). "Intersektionalitet – Ett användbart begrepp för genusforskningen". I: *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 24 (1): 47-56.
- Lykke, Nina (2010). *Feminist Studies – A Guide to Intersectional Theory, Methodology and Writing*. New York: Routledge.
- Marx, Karl & Engels, Frederick (1969). *Selected Works, Vol. One*. Moskva: Progress Publishers.
- Mattson, Ingvar & Petersson, Olof (2014). "Makten över politikens spelregler". I: Ingvar Mattson & Olof Petersson (red.). *Svensk författningsspolitik*. 3. uppl. Stockholm: SNS Förlag, 7-27.
- Mattsson, Tina (2010). *Intersektionalitet i socialt arbete*. Malmö: Gleerups.
- McCloskey, Deirdre (2000). "Postmodern Market Feminism – A Conversation with Gayatri Chakravorty Spivak". I: *Rethinking Marxism*, 12 (4): 27-37.
- McHugh, Maureen (2014). "Feminist Qualitative Research – Toward Transformation of Science and Society". I: Patricia Leavy (red.). *The Oxford Handbook of Qualitative Research*. Oxford: Oxford University Press, 137-164.
- Olesen, Virginia (1994). "Feminisms and Models of Qualitative Research". I: Norman Denzin & Yvonna Lincoln (red.). *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks: Sage, 158-174.
- Persson, Mats (2016). "Det stora samhällsproblemet är att för många under lång tid är beroende av bidrag". *Sydsvenskan*. 30 juni. <http://www.sydsvenskan.se/2016-06-30/det-stora-samhallsproblemet-ar-att-for-manga-under-lang-tid-ar-beroende-av-bidrag> (Hämtad 2016-10-11).
- Proposition 2006/07:1. *Budgetpropositionen för 2007*.
- Salazar Parreñas, Rhacel (2001). *Servants of Globalization*. Stanford: Stanford University Press.
- Skatteverket (2011). *Om RUT och ROT och VITT och SVART*. Rapport 2011:1.
- Skatteverket (2016a). *Vad räknas som rot och rut?* <https://www.skatteverket.se/foretagochorganisationer/skatter/rotochrutarbete/vadraknassomrotochrut.4.4c5def2714bbf25766d1083.html> (Hämtad 2016-10-09).
- Skatteverket (2016b). *Fler tjänster i rutavdraget från 1 augusti 2016*. <https://www.skatteverket.se/foretagochorganisationer/skatter/rotochrutarbete/flertjansterirutavdragetfran1augusti2016.4.361dc8c15312eff6fd16e92.html> (Hämtad 2016-10-09).
- Skeggs, Beverly (2008). "Om moralismens ekonomi och arbetarklassens värdighet – En intervju med Beverly Skeggs". I: *Fronesis* 11 (25-26): 38-50.
- SOU 2001:1. Demokratiutredningen. *En uthållig demokrati! – Politik för folkstyrelse på 2000-talet*.
- SOU 2006:59. Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering. *Arbetslivets (o)synliga murar*.
- SOU 2016:5. 2014 års Demokratiutredning – Delaktighet och jämlikt inflytande. *Låt fler forma framtiden!*
- Spehar, Andrea (2015). "Gender equality for whom? – A critical frame analysis of the 2007 Swedish domestic services tax reform". I: *Critical Social Policy*, 35 (3): 350-368. doi:10.1177/0261018315578107
- Spivak, Gayatri Chakravorty (2000). "Other Things Are Never Equal – A Speech". I: *Rethinking*

Marxism 12 (4): 37-45.

Statistiska centralbyrån (2010). *Befolkning efter bakgrund*. http://www.scb.se/Statistik/BE/BE0101/2010A01L/Utrikes_fodda.pdf (Hämtad 2016-11-22)

Statistiska centralbyrån (2015). *Befolkningen 16+ år (RAMS) efter region, sysselsättning, ålder och kön. År 2004-2014*. http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__AM__AM0207__AM0207H/BefSyssAldKonK/?rxid=e80b6826-3aac-4883-a2aa-be759d38cfc2 (Hämtad 2016-10-24).

Statistiska centralbyrån (2016). *Stora skillnader i lön mellan de högst och lägst betalda yrkena*. <http://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/utbildning-jobb-och-pengar/mest-och-minst-betalda-yrkena/> (Hämtad 2016-12-28)

Tornhill, Sofie (2010). *Capital Visions – The Politics of Transnational Production in Nicaragua*. Diss., Stockholms universitet.

Tornhill, Sofie (2016). ”Improvisation och reflexivitet i studiet av den globala ekonomin”. I: Maria-Therese Gustafsson & Livia Johannesson (red.). *Introduktion till politisk etnografi*. Malmö: Gleerups, 43-62.

Vetenskapsrådet (2016). *Informerat samtycke*. <http://www.codex.vr.se/manniska2.shtml> (Hämtad 2016-12-20)

Intervjuguide

Personligt

Namn? Ålder? Utbildning? Medborgarskap? Tidigare sysselsättning? Teoretiska kunskaper?
Framtiden/planer? Svenska språket?

Hemmet

Bostad/bostadsort? Familj? Barn? Arbetsuppgifter/uppdelning? Grannar/släkt? Semester?
Ekonomi?

Arbetet

Varför RUT/städning (hur länge)? Var/resa? Kunder? Arbetsuppgifter? Chef? Lön/pengar?
Problem? Nöjd? Ensam/träffa andra? Deltid? Svart/vitt – skillnad? Bestämma
arbetstid/chefen? Bestämma arbetsuppgifter/kunden? Var det här det du ville/vill arbeta med?
Annat yrke möjligt? Hur ser en vanlig (arbets)dag ut? Stolthet/skamkänsla?

Samhällslivet

Umgängeskrets/vänner? Politik/er? Rösta? Problem/påverka? RUT – bra/dåligt? Debatten om
RUT? Fack? Förening? Fritidsintresse? Lokaltidning/insändare? Internet? Vem bestämmer
(allmän fråga)? Känner du dig representerad?

Exempel på upplevelser av inflytande?

Exempel på upplevelser av saknat inflytande?

Resurser

Handlingsutrymme

Åstadkommanden